

Obsah

Ing. Erika Korčušková / **Uplatňovanie princípu jedného bankového povolenia v slovenskom bankovom sektore / 2**

Ing. Rudolf Šujan / **Fond ochrany vkladov bilancuje vyplácanie náhrad za nedostupné vklady / 6**
Ing. Elena Lipská, Ing. Milada Vlnková, Ing. Ivana Macková / **Jednotkové náklady práce – 2. časť / 11**

LEGISLATÍVA EÚ

Mgr. Peter Baláž, DESS-Master / **Započítanie na finančných trhoch – 2. časť – Započítanie medzi solventnými stranami / 14**

POSTREHY – PODNETY

Ing. Jaroslav Belás, PhD. / **Banky očami verejnosti / 17**

KOMERČNÉ BANKOVNÍCTVO

Peter Badík / **Využitie metódy VAR na meranie trhových rizík a výpočet kapitálovej primeranosti / 19**

PROFILY SVETOVÝCH EKONÓMOV

doc. Ing. Marta Martincová, PhD., doc. Ing. Veronika Piovarčiová, CSc. / **James Edward Meade / 22**

PLATIDLÁ

Rozália Boskovičová / **Bankovky USD vo farebnom šate / 26**

Z ARCHÍVU NBS

Mgr. Andrea Leková / **Spišská úverná banka / 28**

INFORMÁCIE

Z rokovania Bankovej rady NBS / 29

Tlačové správy / 30

Tlačové správy ECB / 31

Vybrané ukazovatele hospodárskeho a menového vývoja SR / 32

BIATEC

**Odborný bankový časopis
február 2005**

Vydavateľ: Národná banka Slovenska

Redakčná rada: Ing. Ivan Šramko (predseda),
Mgr. Soňa Babincová, PhDr. Eva Barliková,
prof. Ing. Irena Hlavatá, CSc., Ing. Štefan Králik,
Ing. Jozef Kreutz, doc. Ing. Jozef Makúch, PhD.,
doc. Ing. Anna Pilková, CSc. MBA,
Ing. Monika Siegelová, doc. Dr. Ing. Vladimír Valach

Redakcia: šéfredaktorka: Mgr. Soňa Babincová
☎ 5787 2150, fax: 5787 1128

zástupkyňa šéfredaktorky: Ing. Alica Polóniyová

☎ 5787 2153

výtvarná redaktorka: Anna Chovanová

☎ 5787 2152

Adresa redakcie: Národná banka Slovenska
redakcia BIATEC, Imricha Karvaša 1, 813 25 Bratislava

Objednávky na inzerciu prijíma redakcia: ☎ 5787 2150
e-mail: biatec@nbs.sk

Počet vydaní: 12-krát do roka

Cena výtlačku: 21 Sk. Poštovné hradí predplatiteľ.

Ročné predplatné: 252 Sk. Poštovné hradí predplatiteľ.

Tlač: i + i print, spol. s r. o.

Mlynské Luhy 27, 821 05 Bratislava

**Objednávky na predplatné v SR a do zahraničia,
reklamácie, distribúcia:** ☎ 5728 0368, fax: 5556 5535

VERSUS, a. s., Expedičné stredisko,

Pribinova 21, 819 46 Bratislava

e-mail: expedicia@versusprint.sk

Termín odovzdania rukopisov: 7. 2. 2005

Dátum vydania: 21. 2. 2005

Registračné číslo: MK SR 698/92

ISSN 1335 - 0900

Foto na obálke: Archív ECB: Budova ECB vo Frankfurt nad
Mohanom

A full English-language version of this paper is available
on the web site of the National Bank of Slovakia:
<http://www.nbs.sk>

Anglická verzia časopisu je publikovaná na internetovej stránke
Národnej banky Slovenska: <http://www.nbs.sk>

Všetky práva sú vyhradené. Akékoľvek reprodukcie tohto
časopisu alebo jeho časti a iné publikovanie vrátane jeho elek-
tronickej formy nie sú povolené bez predchádzajúceho písom-
ného súhlasu vydavateľa.

UPLATŇOVANIE PRINCÍPU JEDNÉHO BANKOVÉHO POVOLENIA V SLOVENSKOM BANKOVOM SEKTORE

Ing. Erika Korčušková, Národná banka Slovenska

Dňom nadobudnutia platnosti zmluvy o pristúpení Slovenskej republiky do Európskej únie nadobudli účinnosť ustanovenia § 11 až 20 zákona č. 483/2001 Z. z. o bankách a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o bankách“), v súlade s ktorými môžu zahraničné banky, zahraničné finančné inštitúcie a inštitúcie elektronických peňazí so sídlom na území jednotného Európskeho hospodárskeho priestoru (ďalej len „EHP“) vykonávať bankové činnosti, ak oprávnenie na ich vykonávanie bolo týmto subjektom udelené v členskom štáte EHP. Tieto skutočnosti platia aj pre Nórsko, Lichtenštajnsko a Island z dôvodu ich členstva v jednotnom EHP.

Pod zahraničnou finančnou inštitúciou rozumieme takú finančnú inštitúciu so sídlom na území členského štátu, ktorá je dcérskou spoločnosťou zahraničnej banky alebo dcérskou spoločnosťou dvoch alebo viacerých zahraničných bánk. Podľa zákona o bankách však musí spĺňať súčasne niekoľko podmienok, z ktorých najvýznamnejšou je vlastníctvo najmenej 90 % hlasovacích práv v tejto inštitúcii vlastnených zahraničnou bankou alebo zahraničnými bankami a tiež podmienka, že zahraničná banka alebo zahraničné banky zabezpečia obozretné riadenie zahraničnej finančnej inštitúcie a zabezpečia neodvolateľné, spoločné a nerozdielne ručenie za záväzky tejto inštitúcie.

Všeobecne princíp jedného bankového povolenia (tzv. single passport) znamená, že sa vydáva iba jedno povolenie (licencia), ktoré súbežne s možnosťou vykonávať povolené činnosti na území štátu, ktorého príslušný orgán toto povolenie vydal (tzv. domovský štát), poskytuje oprávnenie držiteľovi tohto povolenia vykonávať na území iného členského štátu EHP tieto činnosti bez povolenia od príslušného orgánu tohto štátu (tzv. hostiteľský štát alebo hostiteľský orgán). Inými slovami, banke, finančnej inštitúcii prípadne inštitúcii elektronických peňazí stačí povolenie udelené v jedinej krajine EHP na to, aby mohla ponúkať svoje služby v rámci všetkých členských štátov EHP.

Podmienky využitia jedného bankového povolenia

Zahraničná banka, zahraničná finančná inštitúcia a inštitúcia elektronických peňazí môže vo svojom podnikaní na území iných členských štátov využiť výhody jedného bankového povolenia iba v tom prípade, keď sú splnené nasledujúce podmienky:

– subjekt má sídlo na území členského štátu EHP,

- od príslušného orgánu domovskej krajiny má udelené platné povolenie (licenciu),
- je dohliadaný orgánom dohľadu domovskej krajiny,
- splní kritériá oznamovacieho procesu podľa práva Európskej únie,
- v prípade, že ide o zahraničnú finančnú inštitúciu, táto musí spĺňať presne stanovené zákonné podmienky.

Spôsoby uplatnenia princípu jedného bankového povolenia

Zahraničné banky, zahraničné finančné inštitúcie alebo inštitúcie elektronických peňazí môžu vykonávať svoju činnosť na území iných členských štátov EHP v súlade so smernicou č. 2000/12/ES Európskeho parlamentu a Rady z 20. marca 2000 o zakladaní a podnikaní úverových inštitúcií. Tieto subjekty môžu poskytovať svoje služby buď prostredníctvom založenia pobočky, alebo voľným poskytovaním cezhraničných bankových služieb (tzv. cross-border services). Bez založenia pobočky však možno poskytovať služby na území hostiteľskej krajiny iba vtedy, ak toto pôsobenie nemá charakter trvalej a nepretržitej hospodárskej činnosti tohto subjektu (tiež bez nepretržitej fyzickej prítomnosti zamestnancov) v tejto krajine. Ak však daný subjekt chce byť na území hostiteľskej krajiny fyzicky trvale prítomný a svoje služby neplánuje poskytovať len prostredníctvom internetovej siete prípadne zmluvných agentov, musí mať na území hostiteľskej krajiny zriadenú pobočku.

Vzájomne uznávané činnosti

Bankové činnosti, ktoré môžu jednotlivé subjekty vykonávať v rámci uplatnenia princípu jedného bankového povolenia sú presne špecifikované v tzv. zozname vzájomne uznávaných činností, ktorý je uvedený v prílohe I smernice č. 2000/12/ES. Ide o nasledujúce činnosti:

1. prijímanie vkladov a iných vratných prostriedkov;
2. poskytovanie úverov, okrem iného vrátane:
 - spotrebných úverov,
 - hypotekárnych úverov (úverov na bývanie),
 - faktoringu, s regresom a bez regresu,
 - financovania obchodných transakcií (vrátane forfeitu);
3. finančný lízing;
4. služby peňažných prevodov;

5. vydávanie a správa platobných prostriedkov (napr. kreditné karty, cestovné šeky a bankové zmenky);
6. záruky (garancie) a prísľuby;
7. obchodovanie na vlastný účet alebo účet klientov s:
 - a) nástrojmi peňažného trhu (šeky, zmenky, vkladové listy, atď.),
 - b) devízami,
 - c) finančnými termínovými obchodmi (futures) a opciami,
 - d) kurzovými a úrokovými nástrojmi,
 - e) prevoditeľnými cennými papiermi;
8. účasť na emisiách cenných papierov a poskytovanie s tým spojených služieb;
9. podnikové poradenstvo v otázkach kapitálovej štruktúry, priemyselnej stratégie a podobne a poradenstvo a služby v otázkach fúzií a kúpy podnikov;
10. peňažné sprostredkovanie;
11. správa portfólia cenných papierov (portfólio management) a poradenstvo;
12. úschova a správa cenných papierov;
13. úverové referenčné služby;
14. uloženie cenných papierov alebo vecí.

Pre hostiteľské krajiny má tento zoznam záväzný charakter, keďže sú povinné umožniť jednotlivým zahraničným subjektom, ktoré spĺňajú stanovené kritériá, vykonávať bankové činnosti špecifikované v tomto zozname na území krajiny, v ktorej plánujú poskytovať svoje služby. V prípade, že príslušný subjekt nemá vo svojej licencií domácom orgánom dohľadu povolené vykonávanie všetkých činností, ktoré sú uvedené v predmetnom zozname, nemôže tieto činnosti vykonávať ani prostredníctvom uplatnenia princípu jedného bankového povolenia. Platí to však aj naopak – ak subjekt má povolenie vykonávať všetky vzájomne uznávané činnosti, hostiteľská krajina je povinná akceptovať toto povolenie. Avšak na osobitné bankové činnosti podľa slovenského právneho poriadku – na hypotekárne obchody podľa ustanovenia § 2 ods. 2 písm. n) zákona o bankách a funkciu depozitára podľa ustanovenia § 2 ods. 2 písm. o) zákona o bankách a podľa zákona č. 594/2003 Z. z. o kolektívnom investovaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov sa princíp jedného bankového povolenia nevzťahuje. V prípade relevantného záujmu zahraničnej banky vykonávať aj tieto bankové činnosti na území Slovenskej republiky musí zahraničná banka požiadať Národnú banku Slovenska o udelenie osobitného povolenia na výkon týchto činností prostredníctvom svojej pobočky.

Postup pri zámere zahraničných poskytovateľov bankových služieb pôsobiť na území SR

Zahraniční poskytovatelia bankových služieb (zahraničné banky, zahraničné finančné inštitúcie a inštitúcie elektronických peňazí) sa musia na základe pravidiel platných v EHP notifikovať prostredníctvom dohliadacieho orgánu

domovskej krajiny. Postup je taký, že požiadajú tento orgán, aby informoval Národnú banku Slovenska o ich zámere poskytovať svoje služby prostredníctvom uplatnenia princípu jedného bankového povolenia na území Slovenskej republiky a zároveň predložila požadované údaje. Pri posudzovaní týchto oznámení (notifikácií) úsek bankového dohľadu Národnej banky Slovenska spolupracuje s Úradom pre finančný trh SR, ktorému postupuje predmetné oznámenia na posúdenie z hľadiska výkonu činností, ktorých dohľad je v kompetencii tohto úradu. Následne Úrad pre finančný trh SR zasiela svoje vyjadrenia v tejto záležitosti úseku bankového dohľadu, a tie sú spolu s potvrdením notifikácie Národnou bankou Slovenska zaslané domácej dohliadacej autorite a príslušnej banke, finančnej inštitúcii alebo inštitúcii elektronických peňazí. V týchto potvrdeniach Národná banka Slovenska uvádza rozsah informácií, ktorých predkladanie očakáva od jednotlivých poskytovateľov cezhraničných bankových služieb pravidelne v polročných intervaloch z dôvodu zabezpečenia dostatočných podkladov pre tvorbu vybraných analýz.

Podnikanie členských krajín EHP na Slovensku v rámci jedného bankového povolenia

V priebehu roku 2004 nedostal úsek bankového dohľadu Národnej banky Slovenska ani jednu notifikáciu o zriadení pobočky zahraničnej banky na území SR. Ku koncu roku 2004 však zaevidoval 49 notifikácií zahraničných dohliadacích orgánov o zámere zahraničných subjektov poskytovať svoje služby. Najväčšie zastúpenie má Veľká Británia s počtom 18 subjektov, nasledujú Rakúsko a Nemecko, ktoré majú po 9 subjektov, Írsko s počtom 4, Holandské kráľovstvo, Francúzsko a Maďarsko po 2 a Luxembursko, Taliansko a Dánsko majú po 1 subjekte. Abecedný zoznam týchto subjektov je v tabuľke.

Napriek princípu jednotnej licencie a konsolidovaného výkonu dohľadu, ktoré sú platné v rámci EHP a ktorými sa jednotlivé členské štáty a teda aj bankové dohľady vzdávajú istej časti svojej kompetencie, zákonná zodpovednosť dohliadacích orgánov v jednotlivých členských štátoch za stabilitu miestneho finančného systému ostáva nedotknutá.

Skutočnosť, že zahraničné subjekty prostredníctvom svojich dohliadacích orgánov zaslali notifikácie Národnej banke Slovenska ešte nemusí znamenať, že tieto subjekty už začali v slovenskom bankovom sektore aktívne pôsobiť a poskytovať svoje služby. V mnohých prípadoch ide len o vytvorenie zázemia pre prípadné aktivity týchto subjektov v budúcnosti. Notifikácia nezaväzuje k povinnému vykonávaniu bankových činností, zahraničné subjekty teda len vykonali potrebnú procedúru pravdepodobne aj preto, aby v prípade, že budú chcieť poskytovať svoje služby, im nestáli v ceste žiadne administratívne prekážky.

Zoznam poskytovateľov voľných cezhraničných bankových služieb

	Obchodné meno	Adresa	Rozsah činností podľa prílohy 1 smernice 2000/12/ES
1.	Aareal Bank AG	Paulinenstrasse 15, 65189 Wiesbaden, Nemecko	Body 2, 6
2.	ABN AMRO Bank N.V.	Gustav Mahlerlaan 10, 1082 PP Amsterdam, Holandské kráľovstvo	Body 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 a - e, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14
3.	Banca Caboto Spa	Via Arrigo Boito 7, 20121 Milan, Taliansko	Body 1, 7 a - e, 8, 12
4.	Bank für Arbeit und Wirtschaft Aktiengesellschaft	Seitzergasse 2-4, 1010 Vienna, Rakúsko	Body 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 a - e, 8, 9, 10, 11, 12, 13
5.	Bank Medici Aktiengesellschaft	Operngasse 6/4, 1010 Vienna, Rakúsko	Body 1, 2, 4, 6, 7 a - e, 8, 9, 11, 12, 13, 14
6.	Bank of America Securities Limited	5 Canada Square, London E14 5AQ, Veľká Británia	Body 2, 3, 6, 7 a - e, 8, 9, 11, 12, 14
7.	Bank Winter & Co. Aktiengesellschaft	Singerstrasse 10, 1010 Vienna, Rakúsko	Body 1, 2, 4, 5, 6, 7 a - e, 8, 9, 10, 11, 12
8.	Banque Privée Edmond de Rothschild Europe	20, Boulevard Emmanuel Servais, L-2535 Luxembourg, Luxembursko	Body 8, 9, 11, 14
9.	Barclays Bank Plc	54 Lombard Street, London EC3P 3AH, Veľká Británia	Body 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 a - e, 8, 9, 10, 12, 14
10.	Central-European International Bank Ltd.	Medve u. 4-14, H-1027 Budapest, Maďarsko	Body 1, 2, 3, 4, 5, 6, 14
11.	CIBC World Markets Plc	Cottons Centre, Cottons Lane, London SE1 2QL, Veľká Británia	Body 2, 3, 4, 6, 7 a - e, 8, 9.
12.	Coöperatieve Centrale Raiffeissen-Boerenleenbank B.A. (Rabobank Nederland)	Croeselaan 18, 3500 Utrecht, Holandské kráľovstvo	Body 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 a - e, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14
13.	Credit Suisse First Boston International	One Cabot Square, London E14 4QJ, Veľká Británia	Body 1, 2, 6, 7 a - e, 8, 9, 11
14.	Credit Suisse (UK) Limited	5 Cabot Square, London E14 4QR, Veľká Británia	Body 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 a - e, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14
15.	DekaBank Deutsche Girozentrale	Mainzer Landstrasse 16, 60325 Frankfurt/Main, Nemecko	Body 1, 2, 7 a - e, 10, 11, 12
16.	DEPFA ACS BANK	3 Harbourmaster Place, Dublin 1, Írsko	Body 1, 2, 6, 7 a - e, 8
17.	DEPFA BANK Plc	3 Harbourmaster Place, Dublin 1, Írsko	Body 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 a - e, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14
18.	Deutsche Bank AG	Taunusanlage 12, 60325 Frankfurt/Main, Nemecko	Body 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 a - e, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14
19.	Dresdner Bank AG	Jürgen-Ponto-Platz 1, 60329 Frankfurt/Main, Nemecko	Body 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 a - e, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14
20.	Dresdner Kleinwort Wasserstein Limited	P.O.Box 560, 20 Fenchurch Street, London EC3P 3DB, Veľká Británia	Body 1, 2, 3, 6, 7 a - e, 8, 9, 11, 12, 14
21.	EULER HERMES SFAC CREDIT	1 rue Euler, 75008 Paris, Francúzsko	Body 2, 4, 6
22.	Eurohypo AG	Taunusanlage 9, D-60329 Frankfurt/Main, Nemecko	Body 1, 2, 4, 6, 7 a - e, 8, 10, 11, 12, 13
23.	Goldman Sachs International Bank	Peterborough Court 133 Fleet Street, London EC4A 2BB, Veľká Británia	Body 1, 2
24.	HSBC Bank Plc	Level 42, 8-16 Canada Square, London E14 5HQ, Veľká Británia	Body 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 a - e, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14
25.	Hypo Real Estate Bank International	International House, 3 Harbourmaster Place, IFSC, Dublin 1, Írsko	Body 1, 2, 4, 6, 8, 9

	Obchodné meno	Adresa	Rozsah činností podľa prílohy 1 smernice 2000/12/ES
26.	J. P. Morgan Europe Limited	125 London Wall, London EC2Y 5AS, Veľká Británia	Body 1, 2, 4, 5, 6, 7 a - e, 8, 9, 11, 12, 14
27.	J. P. Morgan International Bank Limited	125 London Wall, London EC2Y 5AS, Veľká Británia	Body 1, 2, 4, 5, 6, 7 a - e, 11, 12, 14
28.	Kommunikredit Austria AG	Türkenstrasse 9, 1092 Vienna, Rakúsko	Body 1, 2, 3, 6, 7 a - e, 8, 9
29.	Magyar Külkereskedelmi Bank Rt (Hungarian Foreign Trade Bank Ltd.)	Váci u. 38, H-1056 Budapest, Maďarsko	Body 1, 2, 3, 6, 13
30.	Merrill Lynch Capital Markets Bank Limited	Treasury Building, Lower Grand Canal Street, Dublin 2, Írsko	Body 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 a - e, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14
31.	Merrill Lynch International Bank Limited	2 King Edward Street, London EC1A 1HQ, Veľká Británia	Body 1, 2, 4, 6, 7 a - e, 11, 12
32.	Morgan Stanley Dean Witter Bank Limited	25 Cabot Square, Canary Wharf, London E14 4QW, Veľká Británia	Body 1, 2, 5, 6
33.	Nomura Bank International Plc	Nomura House, 1 St Martin's-le-Grand, London EC1A 4NP, Veľká Británia	Body 1, 2, 3, 6, 7 a - e, 8, 9, 10, 12, 14
34.	Norddeutsche Landesbank Girozentrale	Friedrichswall 10, 30159 Hannover, Nemecko	Body 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 a - e, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14
35.	NRW.BANK	Heerdter Lohweg 35, 40549 Dusseldorf, Nemecko	Body 1, 7 a - e, 8
36.	Oberbank AG	Hauptplatz 10 - 11, 4020 Linz, Rakúsko	Body 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 a - e, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14
37.	Österreichische Volksbanken AG	Peregringasse 3, 1090 Vienna, Rakúsko	Body 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 a, c, d, e, 8, 9, 10, 11, 12
38.	Raiffeisen Zentralbank Österreich Aktiengesellschaft	Am Stadtpark 9, 1030 Vienna, Rakúsko	Body 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 a - e, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14
39.	Raiffeisenlandesbank Oberösterreich AG	Europaplatz 1a, A-4020 Linz, Rakúsko	Body 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 a - e, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14
40.	Rathbone Investment Management Limited	159 New Bond Street, London W1S 2UD, Veľká Británia	Body 1, 2, 4, 5, 6, 7 a - e, 8, 11, 12, 14
41.	Saxo Bank A/S	Smakkedalen 2, 2820 Gentofte, Dánsko	Body 7b-e, 10, 11, 12
42.	SOCIETE GENERALE	29 boulevard Hausmann, 75009 Paris, Francúzsko	Body 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 a - e, 8, 9, 10, 11, 12, 13
43.	Standard Bank London Limited	Cannon Bridge House 25 Dowgate Hill London EC4R 2SB, Veľká Británia	Body 1, 2, 4, 6, 7 a - e, 9, 11, 12, 14
44.	Sumitomo Mitsui Banking Corporation Europe Limited	Temple Court, 11 Queen Victoria Street, London EC4N 4TA, Veľká Británia	Body 1, 2, 3, 4, 6, 7 a - e, 9
45.	TD Bank Europe Limited	Triton Court, 14-18 Finsbury Square, London EC2A 1DB, Veľká Británia	Body 1, 2, 6, 7 a - e, 8, 12
46.	UBS Limited	100 Liverpool Street, London EC2M 2RH, Veľká Británia	Body 1, 2, 4, 5, 6, 7 a - e, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14
47.	Volksbank Linz Mühlviertel Gen.m.b.H.	Schillerstrasse 10, 4013 Linz, Rakúsko	Body 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 a, c, d, e, 9, 10, 11, 12
48.	WestLB AG	Herzogstrasse 15, 40217 Düsseldorf, Nemecko	Body 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 a - e, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14
49.	Württembergischer Hypo AG	Büchsenstrasse 26, 70174 Stuttgart, Nemecko	Body 1, 2, 7 a - e

FOND OCHRANY VKLADOV BILANCUJE VYPLÁCANIE NÁHRAD ZA NEDOSTUPNÉ VKLADY

Ing. Rudolf Šujan, predseda Prezídia Fondu ochrany vkladov

Fond ochrany vkladov podľa zákona Národnej rady SR č. 118/1996 Z. z. o ochrane vkladov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov vykonáva vyplácanie náhrad za chránené vklady v prípade, že sa stanú v niektorej z bánk nedostupnými. V období rokov 1999 až 2004 realizoval vyplácanie náhrad vkladateľom AG Banky, a. s., Nitra, Slovenskej kreditnej banky, a. s., Bratislava, Dopravnej banky, a. s., Banská Bystrica a Devín banky, a. s., Bratislava. Keďže vyplácanie už bolo ukončené vo všetkých štyroch prípadoch, v tomto príspevku sa budeme podrobnejšie zaoberať údajmi a poznatkami z prípravy a realizácie vyplácania náhrad.

Existencia trhovej ekonomiky je nemysliteľná bez existencie peňazí, pričom nezastupiteľnú úlohu v hospodárstve a vo finančnom systéme každej krajiny plnia banky. Bankový sektor na Slovensku prešiel a naďalej prechádza historickým vývojom, ovplyvňovaným v každej dobe politickými, spoločenskými a ekonomickými podmienkami. K zásadným zmenám a k nastúpeniu cesty smerom k modernému komerčnému bankovníctvu dochádza v roku 1993 vznikom Slovenskej republiky a Národnej banky Slovenska. Znakmi nového bankového systému na Slovensku sa stávajú otvorenosť a konkurenčné zameranie, ktoré však vytvárajú aj možnosť úpadkov bánk, a to bez ohľadu na to, či sa trhová ekonomika nachádza vo finančnej kríze. V tejto situácii sa dôležitou stáva nutnosť regulácie a ochrany bankového systému. V rámci Európskej únie bolo vydaných viacero smerníc upravujúcich rámec a podmienky vykonávania bankovej činnosti, pričom smernica 94/19/ES zo dňa 30. mája 1994 o systémoch ochrany vkladov je legislatívnym základom pre vybudovanie systémov ochrany vkladov. V podmienkach Slovenska zabezpečuje ochranu vkladov v bankách Fond ochrany vkladov (ďalej aj „FOV“) zriadený zákonom Národnej rady SR č. 118/1996 Z. z. z 20. marca 1996 o ochrane vkladov a o zmene a doplnení niektorých zákonov, a to s účinnosťou od 1. júla 1996. Účelom tohto zákona je úprava ochrany vkladov uložených v bankách a v pobočkách zahraničných bánk (ďalej len „banky“) a poskytovania náhrad za tieto vklady, ak sa stanú nedostupnými.

Začiatky budovania Fondu ochrany vkladov

Fond ochrany vkladov prešiel za uplynulých viac ako 9 rokov viacerými míľnikmi a etapami, počas ktorých sa stal významným prvkom stability a dôvery v bankový sektor na Slovensku.

V období do roku 1997 boli budované inštitucionálne základy fondu, zároveň prebiehal proces vývoja informačného systému pre vyplácanie náhrad, ktorý bol dobudovaný v závere roku 1999. A ako ukázalo nasledujúce obdobie, systém Fondu ochrany vkladov pre vyplácanie náhrad za nedostupné bankové vklady (ďalej len „systém pre vyplácanie náhrad“) sa stal významným technickým prostriedkom pri plnení jednej zo základných úloh fondu, pri vyplácaní náhrad vkladateľom štyroch bánk, ktoré boli postupne v rokoch 1999 až 2001 vyhlásené za neschopné vyplácať vklady. V ďalšej etape činnosti sa FOV stal účastníkom konkurzných konaní na majetok týchto štyroch bánk, pričom si vo všetkých prípadoch ako najväčší veriteľ uplatňuje pohľadávky z titulu náhrad za nedostupné vklady vyplatené vkladateľom týchto štyroch bánk. V priebehu celého doterajšieho obdobia sa FOV zároveň zapájal do širokej medzinárodnej spolupráce na poli ochrany vkladov.

Fond ochrany vkladov si od začiatku vytváral vlastné peňažné zdroje na vyplácanie náhrad, a to sústredovaním a spravovaním príspevkov bánk. Zároveň podľa § 12 ods. 3 zákona o ochrane vkladov vydal internú právnu normu Všeobecné podmienky vyplácania náhrad za nedostupné vklady fyzických osôb v bankách (ďalej „všeobecné podmienky vyplácania náhrad“) a vypracoval postup pri vyplácaní náhrad za nedostupné vklady. Všetky podmienky stanovené týmito a ďalšími legislatívnymi normami a možnosti využitia informačných technológií boli východiskom pri budovaní systému pre vyplácanie náhrad.

Na začiatku roku 1999 bola v spolupráci s vybranými bankami vykonaná analýza možností bánk generovať údaje o vkladoch a vkladateľoch vo formáte a štruktúre potrebnej na realizáciu vyplácania. V ďalšom priebehu roku 1999 bol systém pre vyplácanie náhrad vybudova-

ný v softvérovej i hardvérovej časti. V novembri 1999 FOV realizoval testovanie systému. Dňa 3. 12. 1999 Národná banka Slovenska vyhlásila AG Banku, a. s., Nitra, za neschopnú vyplácať vklady a týmto dňom FOV začal s prípravou na vyplácanie náhrad za nedostupné vklady v tejto banke.

Systém pre vyplácanie náhrad tvoria aplikačné moduly vytvorené v prostredí Oracle Forms pracujúce nad databázou ORACLE. Systém zabezpečuje automatizáciu jednotlivých činností a softvérovú podporu vstupu dát, procesov spracovania údajov, kontrolných mechanizmov a sledovania stavu vyplácania. Systém pre vyplácanie náhrad umožňuje efektívnu činnosť FOV pri vyplácaní náhrad za nedostupné vklady, minimalizuje nároky na manuálne zásahy pri spracovaní dát a tým možnosť vzniku chýb pri výpočte výšky náhrad. Poskytuje aktuálny a priebežný prehľad o výške vyplácaných náhrad, pričom prioritou je zabezpečenie nepretržitého, zaručeného režimu jeho prevádzky a odolnosti voči výpadkom a chybám zariadení.

Systém pre vyplácanie náhrad garantuje okamžitú pripravenosť na začatie činnosti a umožňuje súčasné vyplácanie viacerých insolventných bánk, a to prostredníctvom jednej alebo niekoľkých vyplácajúcich bánk.

Základný zákonný rámec pre realizáciu vyplácania náhrad

Podľa zákona o ochrane vkladov, ak banka nie je schopná vyplácať vklady počas 48 hodín, oznámi túto skutočnosť najneskôr nasledujúci pracovný deň Národnej banke Slovenska a FOV.

Národná banka Slovenska do troch pracovných dní od doručenia oznámenia banky, ak sa preukáže trvalý nedostatok likvidity alebo ak sa nenájdu možnosti na odstránenie dočasného nedostatku likvidity, vyhlasuje banku za neschopnú vyplácať vklady.

FOV po prijatí oznámenia od Národnej banky Slovenska o vyhlásení banky za neschopnú vyplácať vklady do piatich dní oznámi začiatok, termín, miesto a postup pri vyplácaní náhrad.

Postup by bol obdobný pri pozastavení nakladania s vkladmi na základe vykonateľného súdneho rozhodnutia podľa zákona o konkurze a vyrovnaní.

Vyplácanie náhrad sa musí skončiť do troch mesiacov od vyhlásenia banky za neschopnú vyplácať vklady, v odôvodnených prípadoch môže FOV požiadať Národnú banku Slovenska o predĺženie tohto termínu o tri mesiace (aj opakovane), vyplácanie však musí byť ukončené do jedného roka od vyhlásenia banky za neschopnú vyplácať vklady; ak si však vkladateľ nemohol uplatniť právo na náhradu v tejto lehote, vo výnimočných prípadoch tak môže urobiť v lehote troch rokov od začiatku vyplácania náhrad.

Okrem týchto organizačných podmienok sú v zákone obsiahnuté ďalšie, ktoré museli byť zohľadnené v systéme pre vyplácanie náhrad, a to najmä podmienky týkajúce sa okruhu chránených vkladov, spôsobu výpočtu a výšky náhrady, podmienky prechodne a definitívne obmedzujúce výplatu náhrady, spôsobu preukazovania a overovania totožnosti vkladateľa a spôsobu preukazovania a overovania vkladového vzťahu vkladateľa k jednotlivým vkladom.

Činnosť FOV pri príprave a zabezpečovaní vyplácania náhrad vyplývala z príslušných rozhodnutí Rady FOV a Prezídia FOV, pričom bola riadená a organizovaná tak, aby vyplácanie náhrad s využitím systému pre vyplácanie náhrad prebiehalo plynule a v súlade so zákonom o ochrane vkladov.

FOV vyhodnocoval údaje o celkovej výške a vývoji vkladov podliehajúcich ochrane v bankách vyhlásených za neschopné vyplácať vklady (ďalej aj „insolventná banka“) a predkladal štatutárnym zástupcom týchto bánk požiadavky a opatrenia na celkové zabezpečenie vyplácania náhrad. Overoval spôsob zaznamenávania a vedenia údajov o vkladateľoch a ich vkladoch v prvej dokumentácii a v informačnom systéme banky, stanovil formu ich generovania a spôsob predkladania.

Rada FOV po vyhodnotení kritérií pre výber určila vyplácajúcu banku, s ktorou fond dohodol spôsob výmeny informácií, spôsob poukazovania a zúčtovania finančných prostriedkov a ďalšie činnosti pre celkovú realizáciu postupu pri vyplácaní náhrad v súlade so zákonom o ochrane vkladov.

So základnými informáciami týkajúcimi sa vyplácania náhrad FOV oboznamoval Bankové zúčtovacie centrum Slovenska a tiež Autorizačné centrum Slovenska, a to v súvislosti so zabezpečením pozastavenia nakladania s vkladmi v insolventnej banke prostredníctvom platobných kariet v sieti bankomatov POS terminálov. Od Štatistického úradu Slovenskej republiky získaval oficiálne informácie pre výpočet maximálnej výšky náhrady za nedostupné vklady. O príprave, spôsobe a termínoch vyplácania náhrad informoval aj verejnosť.

Finančné prostriedky na vyplácanie náhrad zabezpečoval FOV z vlastných zdrojov vytvorených príspevkami bánk, ktorých výška v decembri 1999 bola 2,26 mld. Sk. Tieto zdroje postačovali v plnej miere len na vyplácanie náhrad vkladateľom AG Banky, ďalšie zdroje boli získané formou mimoriadneho príspevku od bánk v roku 2000 vo výške 795 mil. Sk. Najväčšia časť finančných prostriedkov bola zabezpečená formou úverov od Národnej banky Slovenska, a to postupne 2,970 mld. Sk (v prípade Slovenskej kreditnej banky), 2,300 mld. Sk (v prípade Dopravnej banky) a 11,651 mld. Sk (v prípade Devín banky).

Základné údaje z vyplácania náhrad za nedostupné vklady sú v nasledujúcich tabuľkách:

AG Banka Nitra	
Dátum vyhlásenia za neschopnú vyplácať vklady	3. 12. 1999
Vyplácajúca banka	Slovenská sporiteľňa, a. s.
Obdobie vyplácania náhrad	10. 1. 2000 – 10. 1. 2003
Maximálna výška náhrady pre 1 vkladateľa	310 500,00 Sk
Počet vyplatených klientov	24 145
Suma vyplatených náhrad spolu	1 742 515 387,48 Sk

Slovenská kreditná banka Bratislava	
Dátum vyhlásenia nútenej správy	19. 4. 2000
Dátum vyhlásenia za neschopnú vyplácať vklady	19. 5. 2000
Vyplácajúca banka	Všeobecná úverová banka, a. s.
Obdobie vyplácania náhrad	19. 6. 2000 – 19. 6. 2003
Maximálna výška náhrady pre 1 vkladateľa	322 000,00 Sk
Počet vyplatených klientov	33 142
Suma vyplatených náhrad spolu	4 317 676 058,08 Sk

Dopravná banka Banská Bystrica	
Dátum vyhlásenia nútenej správy	1. 7. 2000
Dátum vyhlásenia za neschopnú vyplácať vklady	18. 7. 2000
Vyplácajúca banka	Slovenská sporiteľňa, a. s.
Obdobie vyplácania náhrad	14. 8. 2000 – 14. 8. 2003
Maximálna výška náhrady pre 1 vkladateľa	328 200,00 Sk
Počet vyplatených klientov	24 375
Suma vyplatených náhrad spolu	2 222 817 428,95 Sk

Devín banka Bratislava	
Dátum vyhlásenia nútenej správy	24. 8. 2001
Dátum vyhlásenia za neschopnú vyplácať vklady	21. 9. 2001
Vyplácajúca banka	Slovenská sporiteľňa, a. s.
Obdobie vyplácania náhrad	5. 11. 2001 – 5. 11. 2004
Maximálna výška náhrady pre 1 vkladateľa	355 000,00 Sk
Počet vyplatených klientov	103 314
Suma vyplatených náhrad spolu	11 612 670 362,92 Sk

Sumárne údaje z vyplácania náhrad všetkých štyroch bánk	
Počet vyplatených klientov spolu	184 976
Suma vyplatených náhrad spolu	19 895 679 237,43 Sk

Fond ochrany vkladov v prípade AG Banky za prvý týždeň vyplatil náhrady vo výške 1,331 mld. Sk (71,07 %), na konci druhého týždňa bolo kumulovane vyplatených 1,491 mld. Sk (86,18 %). K 3. 3. 2000 bolo 23 797 vkladateľom vyplatených spolu 1 718 285 756,16 Sk (98,0 %). V podobných percentuálnych reláciách bolo realizované aj vyplácanie náhrad v prípade ostatných troch bánk.

V prípade každej banky FOV uzatvoril vyplácanie náhrad za nedostupné vklady podľa § 10 ods. 2 zákona o ochrane vkladov v lehote do troch mesiacov, pričom vyplácanie pokračovalo podľa § 10 ods. 9 zákona o ochrane vkladov až do troch rokov v prípadoch, keď si

vkladatelia nemohli z vážnych dôvodov náhrady prevziať, pričom vkladatelia o výplatu písomne požiadali.

Poznatky z vyplácania náhrad

Fond ochrany vkladov začal s prípravou na vyplácanie náhrad prakticky od svojho založenia. Pre vyplácanie náhrad si vytvoril organizačné a technické podmienky. V rámci týchto podmienok koordinoval činnosť všetkých zložiek zainteresovaných do procesu vyplácania tak, aby vyplácanie vkladateľom za ich nedostupné vklady prebehlo hladko a hlavne aby bolo v celom rozsahu realizované podľa zákona o ochrane vkladov.

Z údajov o vyplácaní náhrad vyplýva, že podstatná väčšina náhrad bola vyplatená bez problémov a zároveň rýchlo. Prvordným cieľom však nebola rýchlosť vyplácania, ale plný súlad so zákonom o ochrane vkladov. Súčasne možno konštatovať, že pri vyplácaní náhrad sa nevyskytli kritické momenty, ktoré by vyvolali u vkladateľov pochybnosti alebo nedôveru k vyplácaniu náhrad a systému ochrany vkladov.

V procese prípravy a samotného vyplácania náhrad však FOV riešil jednotlivé prípady, pri ktorých sa vyskytovali odchýlky v plnení podmienok na vyplatenie náhrady stanovených zákonom o ochrane vkladov.

Poznatky získané pri vyplácaní náhrad, pri vykonávaní kontrolnej činnosti *ex ante* a *ex post*, ako aj pri riešení reklamácií ovplyvňovali faktory, ktoré môžeme rozdeliť do nasledujúcich oblastí:

1. Právny status insolventnej banky pred jej vyhlásením za neschopnú vyplácať vklady a po tomto vyhlásení.

2. Organizačné usporiadanie a obchodná politika banky.

3. Kvalita a úplnosť záznamov údajov o vkladoch a ich vkladateľoch v prvotnej dokumentácii a v informačnom systéme banky.

4. Úroveň informovanosti vkladateľov o ochrane vkladov zo strany insolventnej banky.

5. Organizácia vyplácania náhrad.

Právny status insolventnej banky pred jej vyhlásením za neschopnú vyplácať vklady a po tomto vyhlásení

Pri začatí konania vo veci odobratia povolenia pôsobiť ako banka a pri zavádzaní nútenej správy v banke Národná banka Slovenska (nútená správa bola okrem

AG Banky zavedená vo všetkých ďalších troch insolventných bankách) prijímala opatrenia voči banke, ktorých realizáciu zabezpečoval manažment banky alebo správca pre výkon nútej správy. Tieto opatrenia najmä obmedzovali platobný styk, zakazovali nakladanie s vkladmi a vykonávanie aktívnych a pasívnych obchodov. Na základe opatrení Národnej banky Slovenska prijímali opatrenia aj správcovia pre výkon nútej správy voči organizačným zložkám banky.

Aplikácia týchto opatrení v praktickej činnosti banky, napríklad zakladanie nových účtov ku vkladom podliehajúcim ochrane v prvých dňoch nútej správy, realizácia príkazov klienta pri zakladaní termínovaného vkladu, jeho zmeny, zrušení alebo prevode vytvárali situácie, s ktorými sa FOV musel osobitne zaoberať. Keďže FOV v zmysle zákona o ochrane vkladov môže konať voči banke až dňom vyhlásenia banky za neschopnú vyplácať vklady, nemohol ovplyvniť spôsob realizácie týchto opatrení zamestnancami banky, musel však vo viacerých prípadoch vysporiadať a zohľadňovať aplikáciu opatrení v praxi v medziach zákona o ochrane vkladov.

V režime odoberania povolenia pôsobiť ako banka a v režime nútej správy v banke si vkladatelia započítavali pohľadávky, čím bola znižovaná hodnota aktív banky, v dôsledku čoho sa znížila úroveň speňaženia majetku banky v konkurznom konaní a z toho vyplývajúceho uspokojenia pohľadávky FOV voči banke.

Po vyhlásení konkurzného konania na majetok banky boli zápočty predmetom preskúmania z hľadiska splnenia zákonných podmienok pre ich právoplatnosť. Túto aj ďalšie činnosti zabezpečoval správca konkurznej podstaty, k menovaniu ktorého sa FOV nemal možnosť vyjadriť pri vyhlásení konkurzného konania.

Organizačné usporiadanie a obchodná politika banky

Prípravu a realizáciu vyplácania náhrad ovplyvňovala organizačná štruktúra banky, a to hlavne v prípade AG Banky a Dopravnej banky. Tieto banky prechádzali určitým vývojom, pri ktorom dochádzalo k zlučovaniu predtým samostatných bánk. Každé zlučovanie znamenalo aj preberanie jednotlivých vkladov a zmenu koncepcie vývoja a správy retailových produktov. K rozdielom v správe vkladov dochádzalo aj v rámci pobočiek jednej banky.

Pobočky pôvodných bánk spravovali svoje portfólio vkladových produktov a zároveň preberali nové produkty zlúčenej banky. Pri konverzii a importovaní údajov o vkladoch a úveroch z informačného systému pôvodných bánk do informačného systému zlúčených bánk dochádzalo k rozdielom medzi údajmi v prvotných dokladoch ku vkladovým produktom a údajmi v informačnom systéme.

Typickým znakom v prípade všetkých troch bánk boli vklady s vysokými úrokovými sadzbami a rôznymi druhmi prémie podmienenými viacročným trvaním vkladové-

ho vzťahu. Výsledkom tejto obchodnej politiky bánk bolo, že viacerí vkladatelia mali vyplácané náhrady za vklady vo všetkých týchto bankách.

Kvalita a úplnosť záznamov údajov o vkladoch podliehajúcich ochrane a ich vkladateľoch v prvotnej dokumentácii a v informačnom systéme banky

Zákon o ochrane vkladov stanovuje podmienky, ktoré musia byť splnené pre výplatu náhrady. Chránené vklady musia byť v zmysle § 3 ods. 5 zákona o ochrane vkladov (v znení platnom pre vyplácanie náhrad) vystavené na meno, priezvisko, adresu a dátum narodenia (rodné číslo) fyzickej osoby.

Pri vyplácaní náhrad boli na výplatnom mieste porovnávané údaje z informačného systému s údajmi v dokladoch vkladateľov, pričom pri nesúlade údajov náhrady neboli vyplatené.

FOV zisťoval nesprávne údaje pri spustení kontrolných mechanizmov systému pre vyplácanie náhrad, pri vykonávaní kontrolnej činnosti v insolventnej banke a tiež pri riešení reklamácií a sporných prípadov.

Rozdielne a nesprávne údaje sa vyskytovali v informačnom systéme banky i v dokladoch vkladateľov a týkali sa všetkých podmienok pre výplatu náhrady, teda mena, priezviska, rodného čísla, dátumu narodenia, zostatku na účte alebo čísla účtu ku vkladu podliehajúcemu ochrane. Rozdiely sa prejavovali tak, že príslušný údaj v niektorom zdroji úplne chýbal, bol uvedený neúplne, nesprávne alebo duplicitne.

K rozdielom dochádzalo z viacerých príčin a rôznymi spôsobmi, napr.:

- pri konverzii údajov z informačného systému zlučovanej banky,
- pri vytvorení nového informačného systému v banke a konverzii údajov zo starého do nového informačného systému,
- banka nesprávne zaznamenala údaje o vkladateľovi do informačného systému a do príslušných dokladov pri zmene anonymného vkladu na neanonymný,
- účet ku chránenému vkladu bol v informačnom systéme vedený ako nechránený a opačne účet k nechránenému vkladu bol vedený ako chránený,
- niektoré údaje o vkladateľovi v informačnom systéme boli v prípade, že mal účty vo viacerých pobočkách rozdielne a v databáze bol uvedený duplicitne,
- v informačnom systéme boli vedené ako chránené niektoré vklady fyzických osôb podnikateľov, vklady neziskových organizácií, spoločenstiev, združení, nadácií a pod.,
- banka nezaznamenala údaj o rodnom čísle, prípadne o dátume narodenia vkladateľa – nerezidenta,
- pri nesprávnom zadávaní údajov do informačného systému alebo do prvotných dokladov zlyhaním ľud-

ského faktora, ktorý bol nakoniec spoločným menovateľom pri všetkých rozdieloch.

Úroveň informovanosti vkladateľov o ochrane vkladov zo strany insolventnej banky

Z priebehu vyplácania náhrad za nedostupné vklady v štyroch bankách a hlavne z poznatkov získaných pri kontrolnej činnosti a riešení sporných prípadov možno konštatovať, že úroveň informovanosti vkladateľov o ochrane vkladov zo strany týchto insolventných bánk nebola na dostatočnej úrovni.

Insolventné banky síce vo svojich prevádzkových priestoroch zverejnili v zmysle § 12 zákona o ochrane vkladov informáciu o ochrane vkladov, v praktickej činnosti však pracovníci insolventných bánk vo viacerých prípadoch neposkytovali klientom správne a úplné informácie dôležité pre ich rozhodovanie vo veci zakladania, zmeny alebo ukončenia vkladového vzťahu s bankou.

Nedostatočná, niekedy aj nesprávna informovanosť o ochrane vkladov bola príčinou:

- vkladania finančných prostriedkov vkladateľmi bánk na nechránené vklady,
- nevykonania zmeny anonymných vkladov na neanonymné,
- vkladateľ považoval anonymnú vkladnú knižku, v ktorej bolo v názve uvedené jeho meno a priezvisko za chránený vklad,
- vkladateľ považoval osobu spoludisponujúcu s vkladom za spolumajiteľa vkladu (spoločného vkladateľa),
- na účet ku chráneným vkladom boli ukladané čiastky prevyšujúce limit náhrady.

FOV pri posudzovaní jednotlivých prípadov nebral do úvahy nedostatočnú informovanosť vkladateľa. Viacerým prípadom nevyplatenia náhrady mohli vkladatelia predísť vcelku jednoducho, overením si údajov vo svojich dokladoch ku vkladom.

Organizácia vyplácania náhrad

Fond ochrany vkladov organizačne zabezpečoval vyplácanie náhrad podľa zákona o ochrane vkladov, pričom pri realizácii vyplácania náhrad využíval systém pre vyplácanie náhrad. Dôležitou skutočnosťou bolo, že pri vyplácaní náhrad využíval služby a skúsenosti s retailom sprostredkovateľských bánk (Slovenská sporiteľňa, a. s., a Všeobecná úverová banka, a. s.).

V súvislosti s vyplácaním náhrad treba uviesť, že v prípade všetkých štyroch insolventných bánk sa ochrana vkladov v tom čase (1999 až 2001) v zmysle zákona o ochrane vkladov vzťahovala len na neanonymné vklady fyzických osôb – nepodnikateľov.

O hladkom priebehu vyplácania náhrad svedčí aj skutočnosť, že zo 14 sporných prípadov bolo doteraz ukončených 5, v ktorých súdy rozhodli v prospech FOV.

Záver

Postupný vývoj v bankovom sektore na Slovensku bol premietnutý aj do legislatívnej oblasti. Zákon o ochrane vkladov bol doteraz novelizovaný šesťkrát. K najvýznamnejším úpravám okruhu chránených vkladov došlo prijatím novely zákonom č. 492/2001 Z. z., v zmysle ktorého s účinnosťou od 1. 12. 2001 sa chránenými stali vklady fyzických osôb – živnostníkov a neziskových právnických osôb (§ 3 ods. 3 písm. a, b) a od vstupu SR do EÚ dňom 1. 5. 2004 aj vklady právnických osôb – obchodných spoločností (§ 3 ods. 3 písm. c) s výnimkami uvedenými v zákone.

Zaujímavá je skutočnosť, že kým v roku 1996 bolo v systéme ochrany vkladov v SR 28 prispievateľov – bánk, v súčasnosti je týchto bánk 18.

V zákone o ochrane vkladov je explicitne uvedená výška ročného príspevku bánk do FOV v období, počas ktorého je fond v dlhovej pozícii. Nakoľko zostatok úveru od NBS k 31. 12. 2004 bol 7,36 mld. Sk, výška ročného príspevku na rok 2005 bola stanovená pre každú banku na úrovni 0,75 % z objemu jej chránených vkladov. Do výšky príspevku bánk do FOV, ktorá je najvyššia v Európskej únii a predstavuje značnú záťaž pre banky na Slovensku, je však premietnutá skutočnosť, že FOV si musel v rokoch 2000 až 2001 splniť zákonnú povinnosť a vyplatiť takmer 20 mld. Sk ako náhrady za nedostupné vklady vkladateľom štyroch insolventných bánk. Tento objem predstavoval v tom čase 5 % z celkového stavu chránených vkladov v bankovom sektore na Slovensku.

Najvýznamnejšou úlohou FOV v súčasnosti je uplatňovanie si pohľadávok v konkurzných konaniach, ktoré boli v rokoch 2000 až 2001 vyhlásené na majetok štyroch insolventných bánk (AG Banka, Slovenská kreditná banka, Dopravná banka, Devín banka) a v ktorých je FOV najväčším veriteľom, a to z titulu vyplatených náhrad za nedostupné vklady v objeme spolu 19,9 mld. Sk. Tieto konkurzné konania boli od začiatku ovplyvňované rôznymi okolnosťami a obštrukciami, v dôsledku čoho bol ich priebeh zložitý, pričom vo všetkých prebieha vyšetrovanie orgánmi činnými v trestnom konaní. Po určitých legislatívnych zmenách zákona o konkurze a vyrovnaní došlo v roku 2004 k procedurálnym posunom v jednotlivých konkurzných konaniach na majetok bánk – úpadcov, zatiaľ však ani jedno nebolo ukončené a FOV zatiaľ nedostal peňažné plnenie z predaja majetku úpadcov.

Vzhľadom na skutočnosť, že príjem z konkurzných konaní bude použitý na splácanie úveru FOV od Národnej banky Slovenska, pričom splatenie úveru je podmienkou na zníženie výšky príspevku bánk do FOV, fond venuje v súčasnosti najväčšiu pozornosť uplatňovaniu svojich veriteľských práv. O priebehu, poznatkoch a výsledkoch konkurzných konaní budeme informovať v niektorom z nasledujúcich vydaní časopisu BIATEC.

JEDNOTKOVÉ NÁKLADY PRÁCE

Ing. Elena Lipská, Ing. Milada Vlnková, Ing. Ivana Macková
Národná banka Slovenska

Pokračovanie z čísla 1/2005

4. Jednotkové náklady práce v medzinárodných inštitúciách

Väčšina medzinárodných inštitúcií používa rovnakú metodiku výpočtu ULC, t.j. ULC sa počítajú ako podiel kompenzácií na zamestnanca v bežných cenách a produktivity práce v stálych cenách. Rozdielny prístup používa Eurostat, ktorý dáva do pomeru kompenzácie na zamestnanca v bežných cenách a produktivitu práce v bežných cenách.

Európska komisia

Indikátor jednotkových nákladov práce má svoje trvalé zastúpenie aj v štandardnej databáze Európskej komisie (EK), ktorá ho využíva vo svojich makroekonomických analýzách a predikciách pre účely sledovania stavu a podmienok budúceho vývoja ekonomík krajín EÚ, resp. Hospodárskej a menovej únie.

Vývoj ULC sa posudzuje v štatistickej prílohe k publikácii European Economy, zverejňovanej dvakrát ročne, a to súhrnne za štrnásť pôvodných členských krajín EÚ (okrem Luxemburska). Vychádza sa pritom z údajov v národných menách, ktoré sa publikujú ako indexy založené na báze roku 1995. V prílohe sa taktiež publikujú medziročné percentuálne zmeny ULC za jednotlivé členské, ako aj kandidátske krajiny EÚ v národných menách.

Pri výpočtoch sa využívajú údaje o jednotlivých zložkách ULC z makroekonomickej pracovnej databázy AMECO, kde hlavným zdrojom údajov je Eurostat, príp. je doplnený inými vhodnými zdrojmi. Pri definíciách zamestnancov, zamestnanosti a kompenzácií vychádza databáza AMECO z metodiky ESA 95 a údaje sú prepočítané na plnú zamestnanosť (full-time equivalents; v súčasnosti v rámci EÚ za Španielsko, Francúzsko, Taliansko, Holandsko a Rakúsko).

Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj

Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj zverejňuje publikáciu "OECD Main Economic Indicators", ktorá vychádza mesačne, pričom periodicita zverejňovania samotných ULC za jednotlivé členské krajiny EÚ je rôzna (vo väčšine krajín má štvrťročnú periodicitu, mesačne publikuje ULC iba Nemecko). ULC sa v publikácii uvádzajú v národnej mene príslušnej krajiny ako základný index (vo väčšine krajín je základným obdobím rok 2000). V rôznych členských krajinách OECD je pre výpočet ULC použité množstvo premenných:

- kompenzácie – údaje za zamestnancov vychádzajú z národných účtov, ku ktorým sa pripočítava približný odhad pracovných príjmov pre samozamestnaných. Podľa OECD výhodou použitia národných účtov je, že definícia kompenzácií je v nich najkomplexnejšia – zahŕňa hrubé mzdy a platy zamestnancov, ale taktiež aj odvody za zamestnancov platené zamestnávateľmi. Avšak národné účty sa vzťahujú len na kompenzácie zamestnancov a nezahŕňajú kompenzácie samozamestnaných, ktoré je preto potrebné odhadovať,

- output – je definovaný ako hrubá pridaná hodnota alebo ako HDP, resp. index priemyselnej produkcie,

- zamestnanosť – odhady zamestnanosti sa vzťahujú na priemerný počet osôb s jedným alebo viacerými platnými zamestnaniami.

Premenné sa zisťujú z podnikovej štatistiky, zo štatistiky domácností a z administratívnych zdrojov, pričom väčšina členských krajín OECD pri mzdovej štatistike využíva všetky tri zdroje.

Eurostat

Celková štruktúra metodiky Eurostatu je v súlade s ESA 95, pričom ULC sú definované ako podiel kompenzácií na zamestnanca v bežných cenách a produktivity práce v bežných cenách.

V súhrnných prehľadoch za eurozónu sú údaje o kompenzáciách zamestnancov a HDP vyjadrené v euro (ECU pred rokom 1999) prepočtom z národných mien pri použití priemerných ročných výmenných kurzov pre euro.

Európska centrálna banka

Analýzam vývoja ULC sa Európska centrálna banka venuje vo svojom mesačnom bulletine, ako aj v Konvergenčných správach. V mesačnom bulletine zverejňuje údaj za eurozónu ako celok, pričom sa jedná o sezónne očistené medziročné percentuálne zmeny ročných aj štvrťročných hodnôt ULC. Rovnakým spôsobom je vyjadrený aj vývoj v ostatných členských krajinách EÚ, a to každej zvlášť, pričom ale databáza za jednotlivé krajiny nie je kompletná a tieto hodnoty nie sú sezónne očistené.

Z dôvodu zabezpečenia porovnateľnosti výstupov o ULC v rámci Eurozóny vychádza Európska centrálna banka pri ich výpočte z metodiky ESA 95 (pre HDP a kompenzácie na zamestnanca), pričom zdrojom údajov je Eurostat a odhady ECB v oblasti zamestnanosti.

V konvergenčnej správe sa posudzujú ULC za každú krajinu osobitne v národnej mene a zaznamenávajú sa medziročné percentuálne zmeny ročných údajov.

Hodnotenie SR a vybraných členských krajín EÚ v Konvergenčnej správe ECB prostredníctvom ukazovateľa ULC

Konvergenčná správa za rok 2004 vychádza pri výpočte ULC z metodiky ESA 95 a vo výnimočných prípadoch používa dostupné národné údaje, ktoré sa najviac približujú k metodike národných účtov. Ako zdroj údajov sa uvádza Eurostat (v prípade Slovenska, Maďarska a Poľska) alebo národné údaje (v prípade Českej republiky).

Dynamiku rastu kompenzácií na zamestnanca v prípade Slovenska hodnotí ECB v Konvergenčnej správe ako značne premenlivú, ale oveľa vyššiu ako rýchlosť rastu produktivity práce, čo následne vedie k relatívne vysokému rastu ULC*.

V Českej republike rast kompenzácií na zamestnanca predbiehal rast produktivity práce počas celého obdobia 1996 – 2003, čo viedlo k relatívne vysokému rastu ULC, obzvlášť vo verejnom a neobchodovateľnom sektore.

V prípade Maďarska ULC zaznamenali v rokoch 1996 až 1999 klesajúci trend, ktorý bol spôsobený hlavne spomalením rastu kompenzácií na zamestnanca, ale od roku 2000 ULC rastie a rovnako výrazne sa zvyšujú aj kompenzácie na zamestnanca. Vysoký rast miezd v ostatných

rokoch bol spôsobený hlavne rastom minimálnych miezd a tiež expanzívnou mzdovou politikou verejného sektora, čo ovplyvnilo formovanie miezd v súkromnom sektore. Navyše, rast produktivity práce sa podstatne, najmä z cyklických dôvodov, spomalil.

V Poľsku kompenzácie na zamestnanca pokračovali v raste dvojcifernou rýchlosťou počas sledovaného obdobia až do roku 2002, kedy rast poklesol na 2 %, čo viedlo k poklesu ULC v roku 2002.

5. Sledovanie ULC v okolitých krajinách

Poľsko

Poľská národná banka vypracúva ULC za celú ekonomiku a ULC za priemyselnú výrobu, pričom postup výpočtu je pre obidva ukazovatele rovnaký. Údaje pre výpočet ULC za celú ekonomiku, ako aj za priemyselnú výrobu čerpá zo Štatistickej ročenky Poľska a pri definíciách HDP, zamestnanosti a kompenzácií vychádza z metodiky národných účtov ESA 95.

Index ULC je definovaný ako

*Podľa nášho názoru táto skutočnosť mohla súvisieť s vysokou infláciou, spôsobenou hlavne úpravou regulovaných cien, čo sa následne premietlo aj v mzdovom vývoji. V budúcom období by tento faktor už vývoj kompenzácií nemal výrazne ovplyvňovať.

Vývoj ULC vo vybraných krajinách*

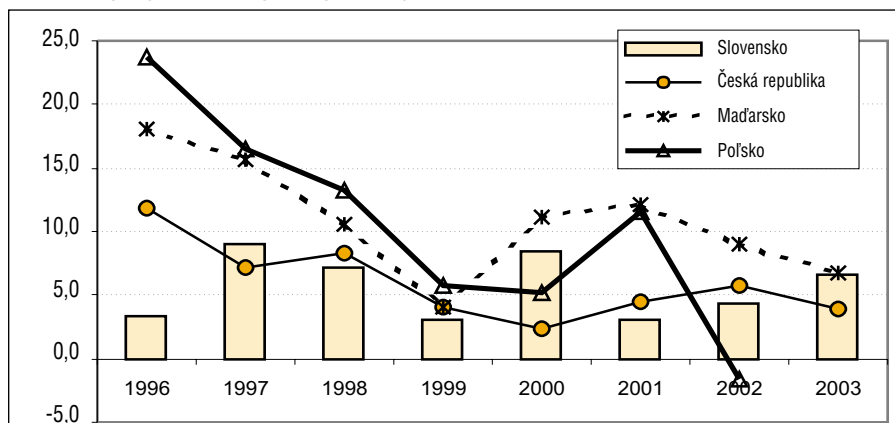
(medziročná zmena v %)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Slovensko								
Rast reálneho HDP	6,1	4,6	4,2	1,5	2,0	3,8	4,4	4,2
ULC, celá ekonomika	3,3	9,0	7,2	3,1	8,5	3,0	4,4	6,6
Kompenzácie na zamestnanca	7,2	15,4	12,2	7,5	12,8	6,3	10,1	8,6
Produktivita práce, celá ekonomika	3,7	5,9	4,7	4,3	3,9	3,2	5,5	1,9
Česká republika								
Rast reálneho HDP	4,3	-0,8	-1,0	0,5	3,3	2,6	1,5	3,1
ULC, celá ekonomika	11,9	7,2	8,3	4,0	2,3	4,5	5,8	3,9
Kompenzácie na zamestnanca	16,5	7,3	8,6	6,7	6,4	7,8	6,7	7,8
Produktivita práce, celá ekonomika	4,1	0,0	0,4	2,6	4,0	3,2	0,9	3,8
Maďarsko								
Rast reálneho HDP	1,3	4,6	4,9	4,2	5,2	3,8	3,5	3,0
ULC, celá ekonomika	18,0	15,7	10,6	4,0	11,2	12,1	9,0	6,8
Kompenzácie na zamestnanca	20,2	20,8	13,9	5,0	15,8	15,9	12,0	7,3
Produktivita práce, celá ekonomika	1,8	4,4	3,0	0,9	4,2	3,4	2,8	0,5
Poľsko								
Rast reálneho HDP	6,0	6,8	4,8	4,1	4,0	1,0	1,4	3,8
ULC, celá ekonomika	23,7	16,5	13,2	5,8	5,2	11,5	-1,6	–
Kompenzácie na zamestnanca	28,6	21,0	16,0	13,2	11,9	13,3	2,0	–
Produktivita práce, celá ekonomika	4,0	3,9	2,4	7,0	6,4	1,7	3,7	–

Zdroj: ECB, Konvergenčná správa 2004

* ULC=kompenzácie na zamestnanca v b.c./produktivita práce v s.c.

Graf 11 Vývoj ULC vo vybraných krajinách

Zdroj: ECB, Konvergenčná správa 2004 (tabuľka, graf)

zmena v miere celkových nákladov na kompenzácie a počtu zamestnancov a produktivity práce za celú ekonomiku (vlastný výpočet Poľskej národnej banky). Index kompenzácií na zamestnanca je vypočítaný ako zmena v miere celkových kompenzácií a počtu zamestnancov. Index produktivity práce je definovaný ako zmena v miere HDP v stálych cenách a celkovej zamestnanosti.

Maďarsko

Maďarská národná banka publikuje iba ULC v priemyselnej výrobe. Index ULC v priemyselnej výrobe je počítaný ako pomer indexu mzdových nákladov v priemyselnej výrobe k indexu produktivity práce v priemyselnej výrobe.

Mzdové náklady sú založené na priemerných hrubých mesačných mzdách plnej zamestnanosti (na plný úväzok). Zdrojom týchto údajov je štatistický úrad. K mzdovým nákladom Maďarská národná banka pripočítava fixné náklady (napr. odvody na zdravotné poistenie) a pomerné pracovné náklady (napr. odvody na sociálne poistenie). Zdrojom údajov o pridanej hodnote je štatistika národných účtov, kým údaje o zamestnanosti pochádzajú z výberového zisťovania pracovných síl.

Česká republika

Jednotkové náklady práce sú vykazované podľa národnej metodiky, ktorá vychádza z metodiky ECB, t. j. ULC na národohospodárskej úrovni sú počítané ako podiel kompenzácií na zamestnanca k reálnej produktivite práce (HDP v stálych cenách na celkovú zamestnanosť), pričom pre výpočet zamestnanosti sú použité modifikované údaje.

Zatiaľ čo kompenzácie a HDP sú preberané z národných účtov v metodike ESA 95, zdrojom údajov o zamestnanosti sú modifikované údaje z výberového zisťovania pracovných síl (upravené o cudzincov pracujúcich v ČR a prepočítané na plnú zamestnanosť). Modifikované údaje o zamestnanosti získava ČNB od Českého štatistického úradu.

Prechod na metodiku ECB využívajúcu v plnej miere údajovú základňu národných účtov ČNB predpokladá po skončení experimentálneho sledovania zamestnanosti v metodike ESA 95 Českým štatistickým úradom.

Vzhľadom na časový posun medzi spracovaním inflačných správ a publikovaním štvrťročných výstupov z národných účtov pri hodnotení reálnej ekonomiky v správach o vývoji inflácie využíva ČNB ukazovatele jednotkových pracovných nákladov za vybrané odvetvia, pričom používa vstupné údaje podľa momentálnej dostupnosti (napr. ULC za priemyselnú výrobu za podniky s 20 a viac zamestnancami z mesačných zisťovaní za vybrané odvetvia a pod.).

Záver

Na základe prezentovaných metód výpočtu ULC v rôz-

nych medzinárodných inštitúciách i okolitých štátoch je možné dospieť k nasledujúcim záverom:

- Prevažujúcou metódou výpočtu ULC na národohospodárskej úrovni je pomer kompenzácií na zamestnanca v bežných cenách k produktivite práce v stálych cenách.
- Z hľadiska homogénosti zdrojových dát za najvhodnejšie možno považovať využitie vstupných údajov z národných účtov ESA 95. Vyššie uvedenú metodiku pre výpočet ULC používa Európska komisia, Európska centrálna banka a OECD, pričom v prípade nedostupnosti údajov sú využívané alternatívne údaje v národných metodikách. Eurostat sa orientuje tiež na údajovú základňu národných účtov, ULC však vypočítava ako pomer kompenzácií na zamestnanca v bežných cenách k produktivite práce tiež v bežných cenách.
- Jednotkové náklady práce uvádzané za SR publikované medzinárodnými inštitúciami môžu byť rozdielne a nemusia byť kompatibilné s hodnotami ULC vypočítanými NBS z dôvodu očisťovania údajov (o sezónne, kurzové vplyvy, atď.), agregácií do územných a ekonomických celkov a pod.

• Metodologická odlišnosť nápočtu ULC v okolitých štátoch (Česká republika, Maďarsko, Poľsko) zatiaľ nevytvára priestor pre priame porovnávanie vývoja ich ekonomík prostredníctvom ukazovateľa ULC, toto neplatí pre údaje z medzinárodných databáz, kde sú údaje viac-menej porovnateľné.

• Vzhľadom na skutočnosť, že ŠÚ SR od 1. štvrťroka tohto roka publikuje všetky vstupné údaje potrebné pre výpočet ULC v metodike národných účtov, začala v rovnakej metodike ako väčšina zahraničných inštitúcií vráťane ECB vykazovať ULC aj NBS.

Zoznam použitej literatúry

1. Employment in Europe 2003, Recent Trends and Prospects, European Commission, september 2003, Annexes to chapter 3 – Definition of labour costs and wages and salaries, Statistical informations on earnings and labour costs.
2. European Economy, No.4.2004 – The statistical annex. Spring 2004.
3. European Central Bank – Monthly Bulletin.
4. Eurostat – data, statistics, methodology.
5. ESA95 database – ECB estimates of Unit Labour Costs5 and components and employment, mail z Európskej centrálnej banky.
6. Convergence Report 1998, 2000, 2002, 2004.
7. OECD – Main Economic Indicators.
8. Podklady z mailov z Poľskej národnej banky, Maďarskej centrálnej banky, Českej národnej banky a ECB.
9. Souček, Smutný: Jednotkové pracovní náklady, Statistika 4/2001.
10. www.cnb.cz – Metodický rámec hodnocení mzdového vývoje ve vztahu k inflaci – leden 2001.

ZAPOČÍTANIE NA FINANČNÝCH TRHOCH

2. ČASŤ

ZAPOČÍTANIE MEDZI SOLVENTNÝMI STRANAMI

Mgr. Peter Baláž, DESS-Master*

V prvej časti tohto cyklu článkov o započítaní na finančných trhoch sme definovali pojem započítanie a opísali niektoré druhy započítania používané na finančných trhoch. Tiež sme uviedli, že je potrebné rozlišovať medzi započítaním v právnom a započítaním v ekonomickom zmysle. Pri ekonomickom vnímaní započítania ako určovania čistých pozícií totiž nemusí ísť a často ani nejde o zánik pôvodných pohľadávok. Pod ekonomické započítanie patrí aj určovanie čistých pozícií na účely dohľadu nad podnikaním danej spoločnosti na finančných trhoch. Preto aj v tejto časti opisujúcej započítanie medzi solventnými stranami budeme rozlišovať medzi započítaním v právnom zmysle a výpočtom čistej pozície v ekonomickom zmysle na účely dohľadu.

Započítanie

V slovenskej právnej obci je najklasickjším členenie započítania na započítanie jednostranné a zmluvné. K jednostrannému započítaniu dochádza právnym úkonom jednej strany záväzkového vzťahu smerujúcim k započítaniu na základe zákona, čiže bez potreby akejkoľvek dohody o započítaní medzi stranami. Zmluvné započítanie predpokladá dohodu strán, ktorých vzájomné pohľadávky sa započítavajú.

Jednostranné započítanie

Jednostranný právny úkon. Jednostranné započítanie sa realizuje úkonom smerujúcim k započítaniu. Takýmto úkonom môže byť napríklad fax, list, ústne oznámenie a podľa názoru autora aj konkludentný právny úkon, akým môže byť napríklad zaplatenie čistej sumy. Keďže ide o jednostranný právny úkon, pre jeho účinnosť je nevyhnutné, aby bol doručený druhej strane. Pri jednostrannom započítaní kladie obchodný zákonník a subsidiárne aj občiansky zákonník na pohľadávky viacero podmienok, ktoré si rozoberieme hlavne z pohľadu finančných trhov.

Vzájomnosť. Prvou požiadavkou je, že pohľadávky musia byť vzájomné. To znamená, že jednostranným právnym úkonom nie je možné započítať pohľadávku dlžníka voči tretej osobe s pohľadávkou veriteľa voči dlžníkovi, ale musí ísť o pohľadávky medzi tými istými osobami.¹ Nepriamu výnimku z tohto pravidla umožňuje obchodný zákonník len v prípade viacnásobného postúpenia pohľadávky, kde má dlžník právo započítať si pohľadávku, ktorú mal v čase prevodu voči prvému veriteľovi.² Toto ustanovenie sa záro-

veň odkláňa od občianskoprávnej úpravy, kde je možné započítať pohľadávky voči ktorémukoľvek postupcovi.³ Avšak i možnosť započítania pohľadávok voči postupcom nie je úplnou výnimkou z pravidla vzájomnosti, keďže je nevyhnutné, aby v čase postúpenia pohľadávky medzi postupcom a dlžníkom boli vzájomné.

O vzájomnosti nemožno hovoriť pri „cyklických“ pohľadávkach. Predstavme si prípad, kde spoločnosť A dlhuje spoločnosti B, spoločnosť B spoločnosti C a spoločnosť C spoločnosti A. Hoci by inak všetky tieto pohľadávky boli započítateľné, nie je ich možné započítať, lebo nie sú vzájomné. Táto situácia sa však dá riešiť viacerými spôsobmi.

Po prvé, spoločnosť A môže postúpiť svoju pohľadávku voči spoločnosti C na spoločnosť B, pričom vznikne nový záväzok spoločnosti B uhradiť odmenu za postúpenú pohľadávku spoločnosti A. Takto existujú dve vzájomné pohľadávky medzi spoločnosťami A a B a spoločnosťami B a C, ktoré sa započítajú.

Po druhé, všetky tri spoločnosti môžu ukončiť platnosť „cyklických“ pohľadávok dohodou podľa § 570 a n. a nahradiť ich novou. Hoci v tomto zmysle možno ťažko hovoriť o započítaní podľa § 358 a n. obchodného zákonníka alebo § 580 občianskeho zákonníka, zdá sa byť správne použiť analogicky aj na tento zánik pohľadávok ustanovenia o započítaní pohľadávok dohodou.

Druh. Druhou požiadavkou pre započítateľnosť pohľadávok jednostranným právnym úkonom je podľa subsidiárnej občianskoprávnej úpravy,⁴ aby tieto vzájomné pohľadávky boli rovnakého druhu. Pri peňažných pohľadávkach sa spravidla predpokladá, že sú rovnakého druhu. Na globalizovanom finančnom trhu sa však môže stať, že niektoré pohľadávky budú denominované v menách, ktoré nie sú voľne zameniteľné. Ak sú teda pohľadávky určené na započítanie denominované vo voľne zameniteľnej mene a voľne

*Otázkami právnych aspektov derivatívnych obchodov vrátane započítania na finančných trhoch sa autor venoval počas štúdií DESS-Master Bankové a finančné právo na Univerzite Lyon 3 vo Francúzsku a počas svojho neskoršieho profesionálneho pôsobenia.

¹ Ovečková, O. a kol.: Obchodný zákonník – komentár. Iura Edition, Bratislava 1995, s. 887.

² § 363 zákona č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov (v texte celého cyklu len „obchodný zákonník“).

³ § 529 ods. 2 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov (v texte celého cyklu len „občiansky zákonník“).

⁴ Občiansky zákonník § 580.

nezameniteľnej mene, nie sú bez zmluvného oprávnenia vzájomne započítateľné.⁵

Krytie. Treťou požiadavkou občianskeho zákonníka je, že sa pohľadávky musia vzájomne kryť. Táto zákonná formulácia určuje rozsah, v akom zanikajú započítané pohľadávky, a síce v rozsahu, v akom sa kryjú.

Vymáhateľnosť. Štvrtou požiadavkou, kompilujúcou viaceré ustanovenia občianskeho zákonníka a obchodného zákonníka, je požiadavka vymáhateľnosti. Inými slovami, pohľadávky musia byť vymáhateľné na súde, splatné a nepremičané.

V oblasti súdnej vymáhateľnosti sa bude potrebné venovať predovšetkým reformulačnému riziku niektorých investičných nástrojov za hry a stávky, nesplacným pohľadávkam a premlčaným pohľadávkam, ktoré nie sú súdne vymáhateľné v prípade vznesenia námietky premlčania.

Podľa občianskeho zákonníka platí, že výhry zo stávok a hier nemožno vymáhať, podobne ako nemožno vymáhať pohľadávky z pôžičiek poskytnutých vedome do stávky alebo hry, ibaže by išlo o výherný podnik, ktorý prevádzkuje štát alebo ktorý bol úradne povolený.⁶ Aj keď je riziko reformulácie investičných nástrojov za hry a stávky nízke, hoci sa niekedy spomína v prípade úverových a klimatických derivátov,⁷ teoreticky by mohla nastať situácia, že by súd jednostranné započítanie pohľadávok neuznal, keďže subjekty na finančných trhoch v zásade nie sú držiteľmi povolenia prevádzkovať hry a stávky. Takáto klasifikácia by mohla mať neblahý dopad na niektoré transakcie na finančných trhoch.

Pred súdom sa tiež nemožno domáhať plnenia z nesplatených pohľadávok, nakoľko z nej ešte nevznikol nárok. Takúto pohľadávku možno započítať jednostranným úkonom, iba ak ide o pohľadávku voči dlžníkovi, ktorý nie je schopný plniť svoje peňažné záväzky, alebo ak veriteľ na žiadosť dlžníka odložil dobu splatnosti jeho záväzku bez zmeny jeho obsahu.⁸

Obchodný zákonník *expressis verbis* ustanovuje, že jednostrannému započítaniu nebráni, ak premlčanie pohľadávky nastalo po čase, keď sa stala započítateľnou s druhou pohľadávkou.⁹ Takúto pohľadávku možno započítať, aj keď už je premlčaná, čo je tiež odklon od občianskoprávnej úpravy.¹⁰

Pôvod. Piatou požiadavkou vyplývajúcou z legislatívy je v niektorých prípadoch požiadavka „pôvodu“ pohľadávky. S odkazom na predmet tohto cyklu článkov odhliadneme od osobitných ustanovení týkajúcich sa náhrady za ujmy spôsobené na zdraví alebo ustanovení vyplývajúcich zo zákona o rodine a upriamime pozornosť na vklady.

V prípade jednostranného započítania je osobitne zakázané započítanie medzi vkladmi a pohľadávkami osoby, ktorá vklady prijíma.¹¹ Obchodný zákonník však na rozdiel

od občianskeho zákonníka poskytuje výnimku a umožňuje započítať možné peňažné prostriedky na bežných účtoch alebo vkladových účtoch so vzájomnými pohľadávkami, ktoré vzniknú na základe tej istej zmluvy o vedení účtov.¹²

Zmluvné započítanie

Dohoda. Na základe dohody možno podľa obchodného zákonníka započítať akékoľvek vzájomné pohľadávky, a teda aj pohľadávky, ktoré by inak nebolo možné započítať podľa obchodného zákonníka alebo občianskeho zákonníka jednostranným právnym úkonom.

Táto široká formulácia možnosti započítania na základe dohody upozorňuje na dve skutočnosti.

Jednostranný právny úkon. Po prvé, hoci zákonná formulácia predpokladá existenciu dohody o započítaní pre tento druh započítania, je otázne, či je správne chápať ju vo význame podmienky, že účinky započítania musia byť priamo založené touto dohodou. Inými slovami, započítanie na základe dohody možno viazať na odkladaciu podmienku vykonania určitého jednostranného právneho úkonu jednou zo strán. Sledujúc *ratio legis*, ktorým je ochrana oboch strán pred započítaním menej „kvalitných“ pohľadávok s bonitnejšími proti ich vôli, je autor toho názoru, že stačí, aby dohoda o započítaní vymedzila pohľadávky z obchodnoprávnych vzťahov, ktoré možno započítať, a právny úkon, ktorým sa započítanie vykoná. Potom možno týmto úkonom na základe zmluvy o započítaní „spustiť“ účinky započítania vymedzených pohľadávok, aj keby bol jednostranný. Pri formulácii takejto zmluvy o započítaní však treba dať pozor, aby sa nedala vyložiť ako vzdanie sa budúceho práva.

Vzájomnosť. Po druhé, v rámci obchodnoprávnych vzťahov možno započítať dohodou mnohoraké vzájomné pohľadávky, teda aj pohľadávky súdne nevymáhateľné alebo pohľadávky rôzneho druhu. Z povahy veci však nie je možné započítať pohľadávky, ktoré nie sú vzájomné alebo v rozsahu, v ktorom sa nekryjú. To však neznamená, že takéto pohľadávky nie je možné vyrovnáť tak, že výsledok bude analogicky so započítaním pri vzájomných kryjúcich sa pohľadávkach. Znamená to, že tento úkon nebude „započítaním“ v právnom poňatí, ale kombináciou iných právnych inštitútov prípadne spolu so započítaním.

Pripomeňme si už uvedený prípad, keď osoba A dlhuje osobe B, osoba B dlhuje osobe C a osoba C dlhuje osobe A. Výsledok, kde si osoby A, B a C budú dlhovať len sumy znížené o najmenšiu z uvedených pohľadávok, možno dosiahnuť pomocou trojstrannej zmluvy. V jej prípade však nie je správne hovoriť o dohode o započítaní, lebo pohľadávky neboli vzájomné, a preto k započítaniu ani nemohlo dôjsť. Ide o nepomenovanú zmluvu alebo urovnanie, ak ide o sporné alebo pochybné pohľadávky.

Krytie. Ďalší príklad sa bude týkať krytia pohľadávok. Ak by na základe právneho úkonu medzi dvoma stranami

⁵ Obchodný zákonník § 362.

⁶ Občiansky zákonník § 845.

⁷ Vauplane, H. a Bornet, J. P.: Droit des marchés financiers. Litec: Paríž 2001, s. 636 a 642.

⁸ Obchodný zákonník §§ 359 a 360.

⁹ Obchodný zákonník § 362.

¹⁰ Občiansky zákonník § 581 ods. 2.

¹¹ Občiansky zákonník § 581 ods. 2.

¹² Obchodný zákonník § 361.

zanikli dve vzájomné pohľadávky, avšak v nerovnakej výške, nešlo by o samostatný inštitút započítania. Mohlo by ísť o kombináciu započítania pohľadávok vo výške, v ktorej sa kryjú, a vzdania sa práva, prípadne o pokonávku alebo dohodu o zániku práv.

Účinky započítania

Zánik pohľadávok podľa zákonnej úpravy nenastáva okamihom vykonania právneho úkonu smerujúceho k započítaniu, ale okamihom, keď sa stretli pohľadávky spôsobilé na započítanie.¹³ Nie je úplne zrejmé, čo sa myslí pod „stretnutím“ pohľadávok. Niektorí autori hovoria o „postavení pohľadávok proti sebe“, čo tiež nie je oveľa zrozumiteľnejšie.¹⁴ Zdá sa však, že väčšinový názor autorov je, že dve započítané pohľadávky zanikajú v okamihu, keď po svojom vzniku splnia obe všetky podmienky pre započítateľnosť.

V súvislosti s týmto účinkom *ex tunc* môže vzniknúť situácia, že dve strany budú vzájomne v omeškaní s platbou v rovnakej výške splatnej k rovnakému dňu bez toho, aby si vzájomné pohľadávky započítali. Predstavme si, že pre každú z uvedených pohľadávok bol dohodnutý iný úrok z omeškania. V takomto prípade by pre stranu, ktorá je povinná platiť menší úrok z omeškania ako protistrana, pri odhliadnutí od úverového rizika bolo výhodné zostať v omeškaní, lebo môže zarobiť na rozdieli medzi úrokovými sadzbami. Druhá strana má však k dispozícii možnosť veľmi účinne sa brániť, ak ide o započítateľné pohľadávky – stačí, aby ich započítala. Takto zaniknú pohľadávky odo dňa vzniku ich spôsobilosti na započítanie a nebude možné tvrdiť, že by strany boli v omeškaní, a teda nevznikne žiaden nárok na úroky z omeškania.

Autor je toho názoru, že v prípade započítania na základe dohody o započítaní možno účinok *ex tunc* vylúčiť. Nebolo by totiž rozumné, aby v takýchto prípadoch zákonodarcu obmedzil slobodu zmluvných strán v obchodnoprávných vzťahoch, ak je vôľou oboch strán, aby započítanie malo účinky k okamihu vykonania príslušného právneho úkonu. Zmluvné strany totiž majú viacero prostriedkov, ako sa vyhnúť účinkom *ex tunc*. Môžu napríklad novovať oba záväzky odo dňa so želanou účinnosťou.

V praxi sa však tento problém neukazuje až taký vážny, lebo tendenciou subjektov na finančných trhoch je započítavať vzájomné pohľadávky hneď, ako je to možné, s cieľom eliminovať úverové riziko.

Čisté pozície

Určovanie čistej finančnej pozície subjektu sa používa i na účely dohľadu nad týmito subjektmi. Určenie čistej pozície však nie je započítaním v právnom zmysle.

¹³ Občiansky zákonník § 580.

¹⁴ Pikna, P.: Započtení pohledávek mezi podnikateli. Právník, č. 4, 1993, s. 19.

Čisté pozície sú dôležité pri výpočte kapitálovej primeranosti alebo majetkovej angažovanosti bánk,¹⁵ kapitálovej primeranosti obchodníkov s cennými papiermi¹⁶ a majetkovej angažovanosti dôchodkovej správcovskej spoločnosti.¹⁷ Čistá úverová pozícia sa v tomto prípade, zjednodušene povedané, určuje ako rozdiel medzi dlhou pozíciou a krátkou pozíciou. Pod krátkou pozíciou sa opäť zjednodušene rozumie trhové ohodnotenie finančného nástroja, ktorý má banka dodať protistrane, a pod dlhou pozíciou trhové ohodnotenie finančného nástroja, ktorý má dostať od protistrany alebo ktorého je vlastníkom.

Pri výpočte čistých pozícií nedochádza k započítaniu v právnom zmysle, pretože obe pohľadávky nezanikajú a zostávajú nedotknuté takýmto neprávny úkonom.

Pre právnu prax má však aj výpočet čistých pozícií podstatný význam. Podľa anglického práva je napríklad možné uplatniť čisté pozície na výpočet niektorých ukazovateľov obozretného podnikania bánk iba v prípade, ak sú podložené dohodou o *close-out netting* alebo dohodou o započítaní nováciou. Platnosť a účinnosť týchto dohôd musí byť zároveň overená nezávislými právnymi poradcami „vhodného odborného postavenia“. Právne stanoviská o vymožitelnosti dohôd o započítaní musia byť v prípade bánk každoročne revidované a vystavujú sa vo vzťahu k právnemu poriadku zmluvnej protistrany, právnemu poriadku pobočky, prostredníctvom ktorej zmluvné strany konajú, právnemu poriadku, ktorým sa riadi dohoda o započítaní a právnemu poriadku, ktorým sa riadi samotná transakcia.¹⁸ Na Slovensku sa podobné právne názory na účely bankového dohľadu nevyžadujú.

Záver

So započítaním medzi zmluvnými stranami v prípade ich solventnosti podľa slovenského práva v zásade nie sú žiadne osobitné či väčšie problémy. Základnou úlohou je rozlíšiť, o aký právny inštitút ide, či o klasické započítanie vo význame občianskeho a obchodného zákonníka, nováciu, alebo kombináciu rôznych iných inštitútov. Podľa toho sa treba koncentrovať na existenciu a započítateľnosť pohľadávok a formu a obsah úkonu započítania. Ako si ukážeme v tretej časti tohto cyklu článkov, situácia je komplikovanejšia v prípade započítania medzi insolventnými stranami.

¹⁵ Opatrenie Národnej banky Slovenska č. 6/2002 z 12. decembra 2002 o primeranosti vlastných zdrojov financovania bánk v znení neskorších predpisov, § 11 ods. 3 písm. c) a § 16, a opatrenie Národnej banky Slovenska č. 8/2002 z 12. decembra 2002 o majetkovej angažovanosti bánk, § 2 písm. j).

¹⁶ § 74 zákona č. 566/2001 Z. z. o cenných papieroch a investičných službách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (v texte celého cyklu len „zákon o cenných papieroch“) a vyhláška Ministerstva financií Slovenskej republiky č. 559/2002 Z. z. o primeranosti vlastných zdrojov obchodníkov s cennými papiermi.

¹⁷ Čistá pozícia je ukrytá vo výraze „hodnota finančných nástrojov peňažného trhu“ v § 81 ods. 5 zákona č. 43/2002 Z. z. o starobnom dôchodkovom sporení a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

¹⁸ Sourcebook & instruments on prudential regime for banks (IPRU Bank). FSA: London. Ch. NE, ods. 5.4 a 6.1.

BANKY OČAMI VEREJNOSTI

Vyhodnotenie spotrebiteľského prieskumu

Ing. Jaroslav Belás, PhD.

Postavenie bánk v spoločnosti, resp. ich vnímanie očami verejnosti predstavuje dôležitý aspekt bankového manažmentu. V súčasnosti je zrejmé, že značná časť nákladov bánk je situovaná do oblasti skvalitňovania ich imidžu.

S cieľom zmapovať pohľady verejnosti na bankový sektor Slovenskej republiky sme spracovali na Trenčianskej univerzite Alexandra Dubčeka v Trenčíne prieskum verejnej mienky v tejto oblasti. Príprava ankety, zber a vyhodnotenie údajov sa realizovali v spolupráci so študentmi 3. ročníka Fakulty sociálno-ekonomických vzťahov.

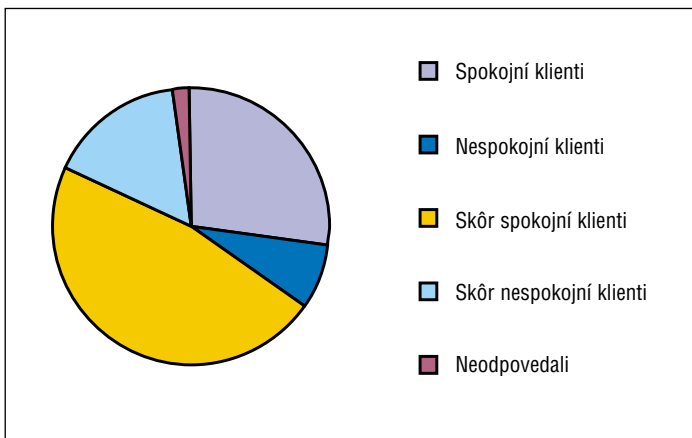
Výskum verejnej mienky sa uskutočnil na vzorke 288 respondentov, ktorých trvalý pobyt je v ôsmich krajoch Slovenskej republiky. Najväčšie zastúpenie mal pochopiteľne trenčiansky región (60 %), najmenej početne boli zastúpení obyvatelia bratislavského regiónu (približne 1 %). Z celkového počtu respondentov bolo 59 % žien a 41 % mužov. 50 % respondentov uviedlo rodinný stav slobodný, resp. slobodná, 44 % opýtaných žije v manželskom zväzku, zvyšok sú rozvedení, vdovci a vdovy.

Pri zisťovaní sociálno-ekonomických parametrov sme zaznamenali 73 % zamestnaných respondentov, 25 % tvorili študenti, dôchodcovia a podnikatelia a zvyšok boli nezamestnaní. 45 % z opýtaných uviedlo vek do 30 rokov, 41 % respondentov bolo vo veku od 30 do 50 rokov, 72 % dosiahlo stredoškolské vzdelanie, 42 % uviedlo plat v rozpätí 10 až 25 tisíc slovenských korún.

V rámci zisťovania údajov sme sa zamerali i na zistenie percentuálneho podielu občanov – klientov slovenských bánk. Z celkového počtu až 97 % respondentov uviedlo, že je klientom niektorej banky, pričom služby jednej banky využíva 56 % opýtaných, služby dvoch bánk využíva 30 % opýtaných, služby troch bánk využíva 8 % opýtaných a len 6 % respondentov využíva služby viac než troch bánk. Istou kuriozitou bola odpoveď jedného respondenta, ktorý uviedol, že využíva služby siedmich slovenských bánk.

Zaujímalo nás, či sú slovenskí občania spokojní so službami bánk, čo oceňujú najviac v ich činnosti, resp. aké zmeny zaznamenali po privatizácii bánk na Slovensku. Respondenti spokojní so službami bánk (79) a skôr spokojní (136) spolu tvorili 75 %, 23 % opýtaných uviedlo, že sú nespokojní a skôr nespokojní s kvalitou bankových služieb, zvyšok respondentov neodpovedal.

Graf 1 Spokojnosť respondentov s kvalitou bankových služieb

V skupine spokojných klientov väčšinu predstavovali ženy (67 %), 33 % bolo mužov.

V skupine mužov spokojných s kvalitou bankových služieb (ďalej len „spokojných mužov“) prevažovali tí, ktorých plat sa pohybuje od 10 do 25 tisíc korún (65 %), 22 % zo skupiny spokojných mužov zarobí viac než 25 tisíc korún a najmenšia skupina mužov (13 %) zarobí menej než 10 tisíc korún. Veľmi zaujímavé výsledky sme zistili v teritoriálnom rozdelení spokojných mužov, kde až 80 % spokojných mužov má trvalý pobyt v trenčianskom regióne (v tejto súvislosti treba pripomenúť, že najväčšie zastúpenie, až 60 % z celkového počtu respondentov mal trenčiansky región).

Z celkového počtu žien spokojných s kvalitou bankových služieb (ďalej len „spokojných žien“) 39 % zarába menej než 10 tisíc korún, 37 % sa pohybuje v rozmedzí 10 až 25 tisíc korún, 4 % spokojných žien zarába viac než 25 tisíc korún a až 20 % z opýtaných spokojných žien neuviedlo výšku svojho platu

(u mužov v tejto podskupine len 3 neuviedli výšku svojho platu). Značné rozdiely sú i z teritoriálneho hľadiska, pretože „len 48 %“ z celkového počtu spokojných žien pochádza z Trenčianskeho kraja, 15 % z Trnavského kraja, 13 % zo Žilinského kraja a Banskobystrického kraja.

Až 54 % z kategórie spokojných klientov uviedlo spokojnosť s dostupnosťou bankových služieb, ktorú sme chápali ako dobre vybudovanú sieť pobočiek, dostatočný počet bankomatov a dostupný internet-banking. 26 % opýtaných ako dôvod spokojnosti uviedlo prístup zamestnancov bánk ku klientom. Z hľadiska spokojnosti rýchlosť vybavenia či cena produktov nepredstavovali podstatné trendy.

Z celkového počtu klientov nespokojných s kvalitou bankových služieb až 78 % tvorili muži a len 22 % tvorili ženy. 48 % z celkového počtu nespokojných klientov zarába v rozmedzí od 10 do 25 tisíc korún, 30 % zarába menej než 10 tisíc korún a zvyšok nespokojných klientov zarába viac než 25 tisíc korún. Najviac nespokojných respondentov pochádza z Trenčianskeho kraja (74 %).

Ako najväčší dôvod nespokojnosti respondenti uvádzali cenu bankových služieb (poplatky za služby a platené úroky). Tento dôvod uviedlo až 68 % nespokojných zákazníkov, 20 % uviedlo ako dôvod nespokojnosti rýchlosť vybavenia svojich záležitostí vo vzťahu k banke.

Slovenský bankový sektor zaznamenal v posledných rokoch významné zmeny (reštrukturalizácia a privatizácia bankového sektora). Zaujímalo nás tiež, ako verejnosť vníma tieto zmeny. 49 % z celkového počtu respondentov odpovedalo, že činnosť bánk sa zlepšila, 42 % respondentov uviedlo, že nezaznamenali žiadnu zmenu, 7 % opýtaných uviedlo, že činnosť bánk sa zhoršila a zvyšok neodpovedal.

Najvýraznejšie zlepšenie v činnosti bánk na Slovensku vidia respondenti v tom, že sa rozšíril počet bankových produktov a služieb (32 %), a zlepšila sa

ich dostupnosť (28 %). Najvýraznejšie zlepšenie v oblasti kvality ocenilo len 14 % a zlepšenie stability a dôveryhodnosti slovenských bánk ocenilo 9 % respondentov.

V rámci prieskumu názorov verejnosti sme sa pýtali aj na nedostatky v činnosti slovenských bánk. Za najväčší nedostatok až 38 % respondentov považuje výšku účtovaných poplatkov za bankové produkty a služby, 35 % z celkového počtu respondentov si myslí, že banky by mali zvýšiť úroky z vkladov, 10 % respondentov si myslí, že banky by mali ponúknuť atraktívnejšie produkty.

Záver

Cieľom prieskumu, ktorý sme spracovali na vzorke 288 respondentov, bolo zistiť vybrané názory klientov bánk pôsobiacich na Slovensku na okruhy tém, ktoré sú momentálne v centre pozornosti odbornej verejnosti. I keď nemožno očakávať, že spracovaný výskum má maximálnu vypovedaciu hodnotu, predsa len niektoré závery potvrdzujú prevládajúce názory odborníkov na oblasť bankového sektora.

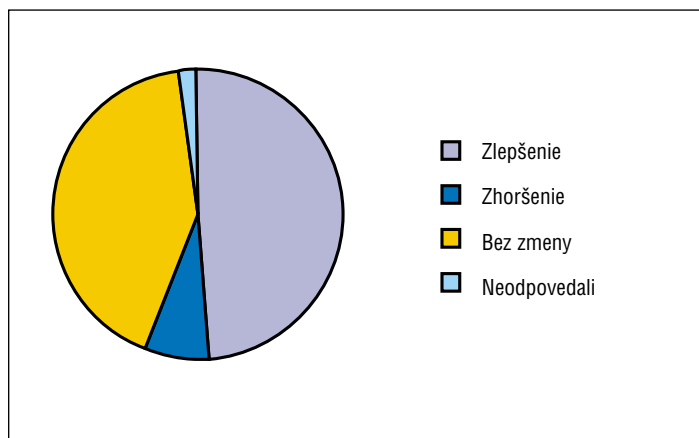
V prvom rade treba zdôrazniť, že prevláda značná spokojnosť s kvalitou poskytovaných bankových služieb, keď až 75 % z celkového počtu respondentov uviedlo jednoznačnú, resp. podmienenú spokojnosť s ich kvalitou. Najväčšia spokojnosť verejnosti vládne v oblasti dostupnosti bankových služieb a v oblasti prístupu pracovníkov bánk.

Najväčšia nespokojnosť zákazníkov bánk v Slovenskej republike sa vzťahuje na oblasť cien bankových služieb, až 68 % z opýtaných nie je spokojných práve s výškou platených poplatkov a úrokov.

Pomerne prekvapivé odpovede sme zaznamenali na otázku, či sa činnosť bánk po privatizácii zlepšila. V odpovedi na túto otázku až 42 % z celkového počtu respondentov uviedlo, že nezaznamenali žiadnu zmenu. 49 % vidí zlepšenie bánk a iba 7 % si myslí, že činnosť bánk sa zhoršila.

Ak by sme chceli predstaviť typického respondenta nášho výskumu, mohli by sme ho charakterizovať nasledovne: slobodná zamestnaná žena vo veku do 30 rokov s dosiahnutým stredoškolským vzdelaním a platom nad 10 000 Sk. Trvalé bydlisko má v Trenčianskom kraji, je klientom jednej banky a je spokojná s jej službami. Najviac oceňuje dostupnosť bankových služieb a najmenej je spokojná s cenou za bankové produkty a služby. Domnieva sa, že po privatizácii bánk sa situácia zlepšila, pretože sa rozšíril počet bankových produktov a služieb a za najväčšiu rezervu považuje úroveň účtovaných poplatkov v slovenských bankách.

Graf 2 Vnímanie zmien v bankovom sektore SR

VYUŽITIE METÓDY VAR NA MERANIE TRHOVÝCH RIZÍK A VÝPOČET KAPITÁLOVEJ PRIMERANOSTI

Peter Badík

Finančné trhy vo svete prešli za posledných dvadsať rokov obrovskými zmenami. Ikonami tohto obdobia sa stali pojmy ako deriváty alebo sekuritizácia. Štruktúra bilancie, zdroje výnosov a strát sa zmenili natoľko, že si to vyžiadalo vznik nových účtovných štandardov a úplne nové nazeranie na vzájomné vzťahy medzi výnosmi, ktoré banka dosahuje a rizikami, ktoré musí podstupovať. Vžil sa názor, že podnikanie komerčných bánk sa stalo vďaka týmto inováciám rizikovejším a možné straty väčšie. Tieto procesy začíname vnímať aj na Slovensku a je zrejmé, že aj u nás budú mať podobný priebeh. S jediným rozdielom, budú omnoho rýchlejšie, a preto aj dramatickejšie. Podľa všetkého sa Slovensko skôr či neskôr stane členom eurozóny a stane sa tak súčasťou najrozvinutejšieho finančného trhu s obrovskou konkurenciou, globálnymi hráčmi a najširšou ponukou finančných nástrojov. Je veľmi pravdepodobné, že dôjde k výrazným zmenám v štruktúre bilancie slovenských bánk. Bude sa zvyšovať podiel obchodovateľných aktív ako sú obligácie, akcie, úrokové, či devízové deriváty. Väčšiu dynamiku a schopnosť reagovať na investičné príležitosti bez potreby výraznej zmeny základného portfólia, umožní rozvoj zložitých swapových operácií. S určitosťou možno povedať, že všetky tieto zmeny vystavia banky omnoho väčším trhovým rizikám na aké sú zvyknuté, a obávam sa, aj pripravené.

So zmenou postavenia trhových rizík v rámci podnikania bánk sa museli vysporiadať aj regulačné orgány. Doteraz platné pravidlá kapitálovej primeranosti určovali pri aktívach (dlhopisoch či úveroch) voči súkromnému sektoru krytie kapitálom na úrovni 8 % bez ohľadu na splatnosť či volatilitu takýchto nástrojov. Veľkosť kapitálových požiadaviek na krytie trhových rizík bola stanovená paušálnym spôsobom pomocou koeficientov, bez zohľadnenia trhových charakteristík daného nástroja. Navyše tieto požiadavky mali aditívny charakter, t. j. vyrátali sa požiadavky za každú dlhú pozíciu a tieto sa následne zráтали. Takýto postup ignoroval veľmi dôležitý fakt, že riziko portfólia nie je súčtom rizík jednotlivých nástrojov v ňom obsiahnutých. Dobré diverzifikované a zabezpečené portfólia sa preto javili omnoho rizikovejšími ako v skutočnosti boli. Bolo treba stanoviť

úplne nový postup na výpočet Capital adequacy ratio (ďalej CAR). Namiesto určenia pevných koeficientov sa BIS a Európska komisia rozhodli vypracovať štandardy pre vnútrobankové risk modely. V prípade, že banka splní tieto štandardy, môže si CAR vypočítavať a určiť sama. Regulačný orgán potom už iba kontroluje adekvátnosť takého modelu, prípadne jeho zlyhanie penalizuje.

NBS v súlade s Capital Adequacy Directive (ďalej CAD) umožní bankám vypočítavať kapitálové požiadavky na krytie trhových rizík vlastnými modelmi založenými na kalkulácii Value-at-Risk (ďalej VAR).

V nasledujúcom článku sa budem zaoberať podmienkami a postupmi, ktoré musia banky splniť, aby mohli pri určovaní rizík použiť vlastný model. Hneď na úvod treba povedať, že vytvárať zložitý a nákladný mechanizmus merania rizík len kvôli kapitálovej primeranosti, by bolo nerozumné. V prípade slovenských bánk to platí dvojnásobne. Banky majú stále možnosť vyjadrovať veľkosť kapitálových požiadaviek starým statickým spôsobom. Tento spôsob majú banky už dávno implementovaný a vyžaduje si preto minimálne ďalšie náklady. V súčasnosti sa kapitálová primeranosť pohybuje vysoko nad požadovanými 8 percentami. Banky teda „nebalansujú na hrane“ a nepociťujú kapitál ako brzdu v ďalšom rozvoji. Prínosy presnejšieho merania rizika v situácii, keď banka nemôže rásť z dôvodu nadhodnotených kapitálových požiadaviek, by situáciu prirodzene zmenili.

Meranie rizík kvôli kapitálovej primeranosti treba preto skôr vnímať v širšom komplexe risk managementu, ktorý slúži na interné potreby portfólio manažérov a vedenia. Kvalitný risk management by mal všetky požiadavky regulačných orgánov bez problémov splniť a výpočet CAR by mal byť len akousi nadstavbou, s ktorou by moderná banková inštitúcia nemala mať väčšie problémy. Prínos, ktorý môže implementovanie alternatívneho prístupu ku kapitálovej primeranosti v našich podmienkach banke priniesť, vidím hlavne v istom formalizovaní risk managementu smerom navonok a v neustálom tlaku na kvalitu používaných postupov. Banka, ktorá sa rozhodne pre tento prístup bude musieť podľa pravidiel regulačného orgánu podrobiť svoj systém dôkladnej analýze, zabezpečiť neustále overovanie správnosti

výsledkov, testovanie a audit a vo všeobecnosti bude pod väčším tlakom na dodržanie kvality risk manažmentu. Predpokladám, že strata prestíže pri prípadnej neschopnosti plniť podmienky, ku ktorým sa zaviazala, by bola dostatočne odstrašujúcim varovaním. V ďalšom texte sa budem venovať požiadavkám, ktoré stanovuje regulačný orgán ako podmienku na používanie alternatívnych spôsobov výpočtu CAR. Keďže tieto podmienky v podstate definujú kvalitný risk manažment, respektíve jeden z jeho nástrojov, výpočet VAR, môže byť tento text vnímaný ako návod na implementáciu VAR modelov aj pre prípad, že by nemali slúžiť primárne na výpočet CAR.

VAR

Jedna z definícií VAR hovorí:

VAR je taká hodnota negatívneho výsledku (straty), ktorá nebude s istou pravdepodobnosťou za určité obdobie prekročená.

Spôsob výpočtu takejto hodnoty je označovaný za metódu VAR. Už z názvu vyplýva, že VAR je rizikovou kategóriou. Snaží sa určiť mieru rizika. S trochou zjednodušenia možno povedať, že VAR meria riziko. Pre názornosť uvediem numerický príklad, ako možno pomocou VAR vyjadriť riziko portfólia. Graf znázorňuje rozdelenie denných výnosov imaginárneho portfólia banky A. Na osi x je zaznamenaný denný výnos a na osi y je príslušný počet dní počas ktorých nastal daný výsledok. Počas skúmaného obdobia bol denný výsledok najčastejšie v okolí nuly. V dvoch prípadoch došlo k zisku 20 miliónov a 2 dni sa veľmi nedarilo a banka zaznamenala stratu 19 miliónov. Priemerný výsledok za sledovaných 556 dní bol 1,5 milióna, z toho vyplýva, že banka za toto obdobie vykázala zisk 834 miliónov. Rozptyl výnosov bol 52,419 a štandardná odchýlka 7,24 milióna.

Z grafu vidno, že extrémne straty sa objavujú nepravidelne, zatiaľ čo priemerné hodnoty sú omno-

ho viac pravdepodobné. Ďalším krokom bude zvolenie funkcie rozdelenia a intervalu pravdepodobnosti. Pre zjednodušenie predpokladajme, že zisky z portfólia sa riadia normálnym rozdelením a interval zvolíme 95 %. Náš odhad VAR potom pokryje 95 % možných strát a 5 % strát ostane nepokrytých. Predpokladajme, že úroveň straty, ktorá oddeľuje najhorších 5 % výsledkov, je 11,94 milióna, čo je, za predpokladu normality, 1,65 násobok štandardnej odchýlky. Môžeme potom povedať, že v 1 dni z 20 (5 %) môžeme očakávať stratu väčšiu ako 11,94. Hodnota 11,94 milióna je naším VAR. Alternatívne a v súlade s našou predchádzajúcou definíciou budem VAR interpretovať nasledovne: s 95 % pravdepodobnosťou nebude strata z portfólia za obdobie nasledujúceho dňa väčšia ako 11,94 mil.

VAR možno vyjadriť aj z pohľadu miery výnosnosti. V takom prípade bude VAR, ktoré je reprezentované v menovitej hodnote, vyjadrené ako:

$$VAR (absolutne) = -REV^* = -r^* \cdot W \quad (1)$$

Kde $-REV^*$ reprezentuje najhorší výnos (strata), ktorá nastane so zvolenou pravdepodobnosťou. Táto hraničná hodnota straty je potom vyjadrená ako súčin hraničného výnosu a hodnoty portfólia. Ak μ označíme strednú hodnotu výnosnosti, môžeme relatívne VAR vo vzťahu k strednej hodnote vyjadriť ako

$$VAR (relatívne) = -REV^* + REV = -r^* \cdot W + \mu \cdot W \quad (2)$$

Ak teraz poznáme funkciu rozdelenia výnosnosti portfólia, môžeme hraničnú výnosnosť r^* zapísať ako

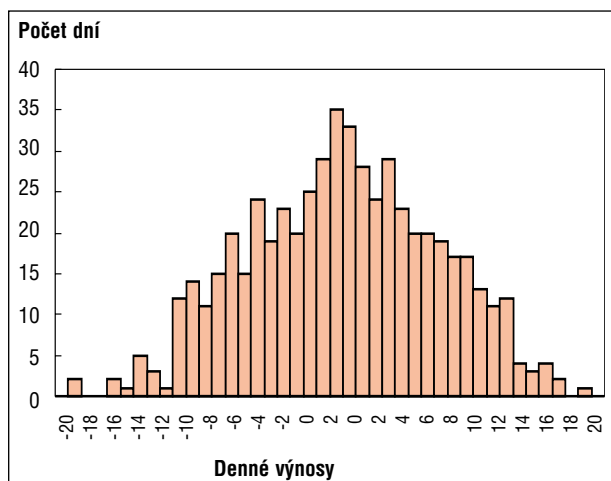
$$r^* = \mu + \alpha \cdot \sigma \quad (3)$$

kde σ vyjadruje štandardnú odchýlku a α je parameter zodpovedajúci zvolenému intervalu pravdepodobnosti. V prípade normálneho rozdelenia a 95 % intervalu je to už spomínaných 1,65. Spojením rovnice 1 a 2 dostaneme

$$VAR (relatívne) = -\alpha \cdot \sigma \cdot W \quad (4)$$

Súčin $-\alpha \cdot \sigma$ vyjadruje hraničnú negatívnu zmenu výnosnosti pri zvolených parametroch. Keďže VAR sa vyjadruje ako negatívna zmena súčasnej hodnoty portfólia, postačuje nám relatívne VAR vypočítané podľa (4) aj bez toho, aby sme poznali strednú hodnotu výnosu.

Pri používaní metódy VAR je potrebné zvoliť si parametre tak, aby čo najlepšie zodpovedali typu rizika, s ktorým pracujeme. Správneho výberu parametrov sa budeme venovať v ďalšom texte.

Výber parametrov

Úplne prvou otázkou, na ktorú treba odpovedať je, aké riziko, z veľmi širokého spektra, chceme metódou VAR vyjadriť. Metóda VAR bola pôvodne vyvinutá, aby pokryla rozsiahlu rodinu trhových rizík. Sem patria menové, úrokové, komoditné a akciové riziká. V tejto oblasti sú metódy VAR najprepracovanejšie, najviac využívané v praxi a stali sa štandardom na meranie trhových rizík.¹ Ďalej sa preto sústredím práve na túto oblasť. V podmienkach slovenských bánk pôjde predovšetkým o úrokové a menové riziká.

Takéto využitie predpokladá aj CAR, keď umožňuje použitie interných modelov VAR na výpočet kapitálových požiadaviek, ktoré plynú banke len z trhových rizík. Navyiac sa trhovému riziká, aj podľa štandardného prístupu, vyjadrujú iba pre obchodné portfólio.

Napriek tomu som presvedčený, že risk management banky by mal aspoň pre interné potreby sledovať trhovému riziká pre celú bankovú knihu. Každá otvorená pozícia generuje riziká, bez ohľadu na to, v ktorom portfóliu vzniká. Takéto meranie rizík musí ísť ruka v ruku s trhovým preceňovaním (market-to-market, ďalej M-t-M) aj bankovej knihy. Metóda VAR sa totiž vzťahuje na stratu, ktorá je vyjadrená ako rozdiel medzi čistou súčasnou hodnotou portfólia na začiatku a na konci určeného obdobia, čo je len iné označenie pre M-t-M precenenie portfólia. Napriek tomu, že takýto postup ide nad rámec toho, čo požadujú medzinárodné účtovné štandardy, považujem ho za potrebný. Ak chceme uplatňovať VAR na celú bankovú knihu budeme potrebovať vyjadriť aj jej trhovú hodnotu. M-t-M poskytuje relatívne objektívny a spoľahlivý odhad hodnoty portfólia, navyiac, pre manažérov poskytuje užitočné informácie o výkonnosti ich stratégie, sťažuje zakrývanie strát a napomáha ich skorému odhaleniu, okrem toho, prehodnotenie je nevyhnutné minimálne pre spätné testovanie VAR metódy.

Voľba časového obdobia

Ďalším bodom bude voľba časového obdobia (holding period). Najčastejšie sa možno stretnúť s obdobi 1 dňa, 2 týždňov (10 pracovných dní) či 1 me-

¹ V poslednom čase dochádza k meraniu úverových, likviditných a operačných rizík modifikovanými metódami VAR, presnejšie označovaných tiež Credit-at-Risk či CashFlow-at-Risk. Tieto postupy sa vyvinuli z klasického VAR merania trhových rizík a umožňujú kombinovať trhovú i netrhovú riziká, čo robí meranie rizík omnoho komplexnejším a integrovanejším. Banka môže jedným číslom vyjadriť svojou podstatou veľmi rozdielne riziká.

siaca. V súčasnosti najkratšie obdobie je 1 deň, aj keď je pravdepodobné, že časom začnú niektoré globálne inštitúcie obchodujúce 24 hodín denne v rôznych časových pásmach zvažovať využitie i kratších časových úsekov. Existujú 4 dôvody, ktoré môžu ovplyvniť rozhodnutie o dĺžke použitého obdobia. Prvou je likvidita trhu, na ktorom banka pôsobí.² Podľa tohto kritéria by sa táto doba mala v ideálnom prípade rovnať najkratšej dobe, za ktorú je banka na danom trhu schopná bežným spôsobom zavrieť celú svoju pozíciu. Problém je, že trh na jednotlivé nástroje v portfóliu nemusí byť rovnako likvidný. Navyiac likvidita trhu môže kolísať v čase. Je preto nepravdepodobné, že takýmto podmienkam bude na všetkých trhoch a vždy zodpovedať jedna hodnota. Mali by sme preto vybrať taký časový horizont, ktorý vyhovuje najväčšej časti nášho portfólia. Investičné banky, ktoré obchodujú na veľmi likvidnom trhu, povedzme na burzovom akciovom trhu v USA, budú používať pravdepodobne 1 deň, zatiaľ čo napríklad, komerčné banky, ktoré by museli zatvárať svoje pozície na nie príliš likvidnom OTC trhu by mali zvoliť dlhšie obdobie 10 dní či mesiaca.

Ostatné tri dôvody budú hovoriť v prospech kratšieho časového obdobia. Prvým je možnosť použitia normálneho rozdelenia. Náznorným príkladom je portfólio so značným podielom nelineárnych pozícií. Výnosy takéhoto portfólia sa v skutočnosti neriadia normálnym rozdelením. Ak však zvolíme dostatočne krátke obdobie, povedzme 1 deň, môžeme prijať predpoklad o normálnom rozložení výnosov.

Druhým dôvodom sú zmeny v zložení portfólia. Pri výpočte VAR predpokladáme, že zloženie portfólia sa počas zvoleného horizontu nemení. To však len ťažko možno predpokladať v prípade dlhších období. Portfólio manažéri budú pravdepodobne portfólio obmieňať tak, ako sa budú vyvíjať podmienky na trhu. Výnimkou by mohli byť portfólia, ktoré sú spravované menej aktívne.

Posledným aspektom, ktorý ovplyvní výber obdobia, je potreba testovania VAR metódy. (Skutočne nastane väčšia strata ako hodnota VAR len v X % prípadov?). Faktom je, že dostatočne presné testovanie vyžaduje veľké množstvo dát. Ak napríklad dobrý test vyžaduje 1000 (neprekrývajúcich sa) pozorovaní, budeme pri použití jednodňového obdobia potrebovať údaje za posledné 4 roky. V prípade, že použijeme časové obdobie 10 dní, budeme potrebovať dáta za posledných 40 rokov atď.

Pokračovanie v čísle 3/2005

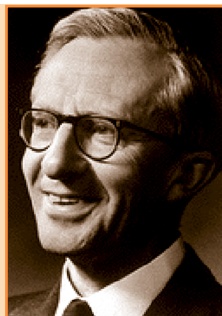
² Presnejšie povedané likvidita trhu nástrojov, z ktorých je zložené portfólio, ktorého riziko chceme merať.

JAMES EDWARD MEADE

doc. Ing. Marta Martincová, PhD., doc. Ing. Veronika Piovarčiová, CSc.
Ekonomická univerzita v Bratislave

James Edward Meade je zaradovaný v učebniciach ekonómie k významným osobnostiam neoliberalizmu v Anglicku, ktorý presadzuje cieľavedomé a programové zásahy štátu do trhovej ekonomiky, pokiaľ prispievajú k jej rozvoju.

V roku 1977 bola J. E. Meadeovi udelená Nobelova cena za ekonómiu, spolu so švédskym ekonómom Berti-

lom Ohlinom, za jeho priekopnícku prácu pri rozvíjaní teórie medzinárodného obchodu. Ako konštatoval prof. Assar Lindbeck, člen švédskej Kráľovskej akadémie vied, táto cena by mu mohla byť udelená aj za prínos v oblasti národných účtov, alebo za rozpracovanie teoretických základov keynesovskej hospodárskej politiky.

James E. Meade sa narodil 23. júna 1907 v Anglicku, v meste Bath, kde aj vyrastal. Predtým, ako prišiel na Univerzitu Oriel College v Oxforde, študoval predovšetkým latinčinu a gréčtinu. Tu pokračoval v klasickom vzdelaní až do roku 1928.

Jeho záujem o ekonómiu vzbudila predovšetkým vysoká nezamestnanosť vo Veľkej Británii počas medzivojnového obdobia. V roku 1930 síce získal štipendium na Hertford College v Oxforde s možnosťou pokračovať v štúdiu ekonómie ako postgraduálny študent, ale Meade sa rozhodol na základe pozvania Dennisa Robertsona, blízkeho rodinného priateľa, študovať na Trinity College v Cambridge ako jeho študent. Tu sa stal blízkym priateľom Richarda Kahna, ako aj širšieho „kruhu“ ekonómov diskutujúcich o Keynesovom diele Rozprava o peniazoch (Treatise on Money), ktorí aj podnecovali jej premenu na Všeobecnú teóriu (General Theory). Od roku 1931 do 1937 bol lektorom ekonómie na Hertford College v Oxforde. V tom čase bolo vyučovanie ekonómie ako bežného predmetu relatívne nové a Meade bol jedným zo skupiny nadšencov, medzi ktorých patrili Hargreaves, Harrod, Phelps, Brown, Hitch, Hall, Fraser a Allen. Meadeho úlohou bolo vyučovať celý blok ekonomickej teórie, ale najviac ho zaujímala ekonómia masovej nezamestnanosti a medzinárodné ekonomické vzťahy.

Koncom roku 1937 sa stal Meade členom ekonomickej sekcie Spoločnosti národov v Ženeve a pôsobil ako šéfredaktor časopisu World Economic Survey, ktorého dva zväzky -sedemnásť a osemnásť vydanie – vydal. Predchádzalo im vydanie s názvom Priebeh a fázy svetovej depresie (The Course and Phases of the World Depression) od Bertila Ohlina v roku 1930. Príprava World Economic Survey sa opierala o viaceré špecializované štúdie vypracované uznávanými členmi ekonomickej sekcie, akými boli Rasminsky, Tirana, Nurkse a Hilgerdt a iní.

Po vypuknutí vojny v apríli roku 1940, Meade opustil Ženevu a vrátil sa do Anglicka. Až do roku 1947 bol členom ekonomickej sekcie vojnového kabinetu, pričom od

roku 1946 bol jej riaditeľom. Pod vedením Lionela Robbinsa a v úzkej spolupráci s Keynesom, sa sekcia stala vplyvnou inštitúciou riešiacou každodenné ekonomické problémy počnúc prídellovým systémom až po cenovú politiku zoštatnených spoločností. Meade tu riešil najmä tieto tri hlavné úlohy:

- spolu s Richardom Stonom pripravili prvý oficiálny odhad príjmov a výdavkov Veľkej Británie a to vo forme národných účtov,
- zúčastňoval sa diskusií a predkladal návrhy vedúce k tzv. „Bielej Knihe“ o politike zamestnanosti z roku 1944, v ktorej vláda Veľkej Británie akceptovala udržiavanie zamestnanosti ako záväzok vládnej politiky,
- treťou oblasťou boli diskusie, vládne návrhy a konferencie zaoberajúce sa otázkou povojnového medzinárodného finančného a ekonomického usporiadania v podobe Medzinárodného menového fondu, Medzinárodnej banky pre obnovu a rozvoj a Všeobecnej dohody o clách a obchode. Meadea najviac zaujala práve táto tretia úloha.

Roku 1947 sa stal profesorom obchodu na London School of Economics, kde Lionel Robbins viedol katedru ekonómie. V tomto období spolupracoval s profesorom A. W. H. Phillipsom, vďaka ktorému pochopil teóriu dynamických systémov. Keď začal vyučovať predmet svetová ekonomika, rozhodol sa, že prepíše svoju knihu z predvojnového obdobia Úvod do ekonomickej analýzy a politiky (An Introduction to Economic Analysis and Policy) a sústredí sa na tému medzinárodnej hospodárskej politiky. Túto tému rozpracoval v dvojzväzkovom diele Teória medzinárodnej hospodárskej politiky (The Theory of international Economic Policy). Prvý diel Platobná bilancia (The Balance of Payments) vydal v roku 1951 a druhý diel s názvom Obchod a blahobyt (Trade and Welfare) bol vydaný v roku 1955.

Práca na týchto knihách Meadeovi prakticky zabrala 10 rokov, počas ktorých pôsobil na London School of Economics, no aj tak, podľa neho, nepokrývajú celú oblasť medzinárodnej hospodárskej politiky. Ako sám

uviedol, malú pozornosť venoval problematike medzinárodných aspektov ekonomického rastu alebo dynamickej nerovnováhy. Napriek tomu práve za tieto práce mu bola udelená Nobelova cena za ekonómiu v roku 1977.

Roku 1957 sa Meade presťahoval do Cambridge, kde pôsobil ako vedúci katedry politickej ekonómie a zotrval tam do roku 1967, potom prijal miesto samostatného výskumného pracovníka. Počas tohto obdobia napísal niekoľko vedeckých štúdií: *Statická ekonómia* (*The Stationary Economy*), *Ekonómia rastu* (*The Growing Econo-*

my), *Riadená ekonómia* (*The Controlled Economy*) a *Spravodlivá ekonómia* (*The Just Economy*). V týchto štúdiách vychádzal z tézy, že racionálna hospodárska politika musí brať do úvahy všetky aspekty ekonomického života, čo považoval za veľmi náročnú úlohu.

Od roku 1974, kedy odišiel do dôchodku, pôsobil ako predseda komisie pozostávajúcej z prvotriednych ekonomických teoretikov a popredných odborníkov na daňové právo, účtovníctvo a administratívu.

James E. Meade zomrel v roku 1995.

J. E. Meade a jeho prínos pre rozvoj ekonomickej teórie

Jeden z najvýznamnejších prínosov J. Meadea spočíva v oblasti rozpracovania teórie platobnej bilancie, kde poukázal na to, za akých okolností môže krajina súčasne dosahovať rovnováhu tak vnútornú ako aj vybilancovanosť vo svojich medzinárodných platbách. Poukázal na konflikt medzi cieľmi zabezpečenia plnej zamestnanosti a vyrovnanosti platobnej bilancie. Tento konflikt navrhol riešiť vhodnou kombináciou rôznych nástrojov hospodárskej politiky vedúcich k súčasnému dosiahnutiu oboch cieľov. Priekopnícky charakter mala predovšetkým jeho analýza dopadov úrokovej miery a menovej politiky na platobnú bilanciu, ako aj analýza významu systému menových kurzov pre účinnosť stabilizačnej politiky. Objasnil tiež problémy, ku ktorým dochádza, ak krajiny riešia svoju vnútornú a vonkajšiu rovnováhu bez ohľadu na situáciu v okolitých krajinách. Na základe toho vyzdvihol význam a nutnosť koordinácie stabilizačnej politiky medzi krajinami.

Veľký význam má tiež jeho analýza dôsledkov rôznych druhov hospodárskopolitických opatrení a inštitucionálneho usporiadania na medzinárodný obchod a medzinárodnú deľbu práce. J. M. Meadea možno považovať za zakladateľa modernej teórie zamestnanosti v otvorených ekonomikách. Jeho analýza tiež poukázala na potrebu zabezpečiť zodpovedajúcu úroveň agregátneho dopytu po tovaroch a službách v takýchto ekonomikách, ako aj takú úroveň domácich nákladov a cien, pri ktorej sa dosahuje plná zamestnanosť a vyrovnanosť platobnej bilancie.

Prínos J. E. Meadea k rozpracovaniu modernej teórie hospodárskej politiky v podmienkach otvorenej ekonomiky

Meadeho najdôležitejšie dielo *Balance of Payments* (1951) a *Trade and Welfare* (1955) nesie pečať vplyvu Keynesovej teórie založenej skôr na modeloch statickej rovnováhy ekonomického systému, než na modeloch dynamických, či nerovnovážnych. Ako uvádza vo svojej prednáške pri príležitosti udelenia Nobelovej ceny za ekonómiu, makroekonomický systém chápe ako úzko prepojený komplex vnútornej a vonkajšej rovnováhy, pri-

čom dosiahnutie vnútornej rovnováhy vytvára súčasne predpoklady pre vonkajšiu rovnováhu.

Pod vnútornou rovnováhou chápal súčasne plnú zamestnanosť a cenovú stabilitu, pričom tieto dve veličiny nechápe ako dve odlišné veci. Vychádzal z predpokladu, že ak sa v ekonomike udržiava úroveň efektívneho dopytu zaisťujúca plnú zamestnanosť, je primerane stabilná aj nominálna cenová hladina. Dôležitým predpokladom takéhoto ponímania vnútornej rovnováhy je úvaha, že nominálne mzdy sú buď konštantné alebo len veľmi pomaly sa meniace. Ako však sám Meade neskôr konštatoval, tento zrejme racionálny predpoklad bol platný v 30. rokoch 20. storočia. Postupne však dospel k názoru, že analýzu zamestnanosti je nutné uskutočňovať v podmienkach otvorenej ekonomiky a teda rovnováhu makroekonomického systému videl v zladení troch cieľov: vyrovnanosti platobnej bilancie, plnej zamestnanosti a cenovej stability.

Problematickým prvkom v týchto úvahách bolo nebezpečenstvo, že odbory a iné inštitúcie fixujúce mzdy neumožnia dosahovanie plnej zamestnanosti bez nominálnej nákladovo-cenovej inflácie. Meade sa domnieval, že je možné definovať prirodzenú mieru zamestnanosti ako tú úroveň (pri existujúcich relevantných inštitúciách, ktoré ovplyvňujú mechanizmus stanovenia miezd), pri ktorej by reálne mzdy rástli rovnakým tempom, ako bolo tempo rastu produktivity práce. Ak túto prirodzenú hladinu zamestnanosti považujeme za plnú zamestnanosť, podarilo sa podľa Meadea definovať podmienku vnútornej rovnováhy, ako takú situáciu v ekonomike, kedy je súčasne dosahovaná plná zamestnanosť aj cenová stabilita.

Na mieste je otázka, aká je úloha inštitúcií, ktoré svojou aktivitou ovplyvňujú úroveň takto ponímanej plnej zamestnanosti. Meade sa prikláňa k názoru, že inštitucionálne faktory fixujúce mzdy môžu byť príčinou veľmi reálnych ťažkostí, a preto zastával názor, že je potrebná reforma inštitucionálneho usporiadania formovania miezd. Preto možno v extrémnej podobe vymedziť plnú zamestnanosť ako takú úroveň zamestnanosti, kedy vzťah medzi dopytom a ponukou na trhu práce v podmienkach dokonalej konkurencie (žiadny monopsonickí zamestnávateľia, žiadne monopolistické odbory, žiadne sociálne dávky, žiadne povinné platby odstupného alebo doplatky k mzdám a pod.) nevedie k snahám vynútenia

rýchlejšieho rastu reálnych miezd v porovnaní s rastom produktivity práce.

Ak vychádzame z tézy, že každému cieľu makroekonomickej hospodárskej politiky (vonkajšia rovnováha, plná zamestnanosť a cenová stabilita) by mal zodpovedať relevantný nástroj hospodárskej politiky, tak Meade tieto nástroje rozdeľuje nasledujúco:

- nástroje priamo ovplyvňujúce úroveň peňažného dopytu (menová a rozpočtová politika),
- nástroje priamo pôsobiace na stanovenie nominálnych miezd (mzdové vyjednávania),
- nástroje, ktoré priamo pôsobia na devízovú sféru (stanovenie výmenných kurzov, opatrenia devízovej kontroly a nástroje obchodnej politiky ovplyvňujúce celkovú hodnotu dovozu a vývozu).

Dôležité je, nájsť spôsob simultánneho nasadenia všetkých disponibilných nástrojov hospodárskej politiky vedúcich k najpriaznivejšiemu simultánnemu ovplyvneniu všetkých cieľov. Pri takomto prístupe nie je žiadny nástroj hospodárskej politiky orientovaný úzko len na jeden konkrétny cieľ, ale dôležitý je spoločný efekt synergického pôsobenia všetkých nástrojov na všetky ciele. Meade si však uvedomoval náročnosť tejto úlohy a videl aj politické súvislosti, v akých sa využívajú jednotlivé nástroje hospodárskej politiky, a preto odporúčal, aby každá inštitúcia využívajúca konkrétny nástroj hospodárskej politiky mala jasne vymedzenú zodpovednosť za úspech, či neúspech pri dosahovaní jasne definovaného cieľa.

Existuje šesť variantných kombinácií ako k trom cieľom priradiť tri na tieto ciele zamerané nástroje: Meade považoval za najdôležitejšie tri z nich:

- nástroje regulácie dopytu, daňové a menové, ktoré by boli používané na ovplyvňovanie peňažných výdavkov tak, aby sa zabránilo príliš vysokej inflácii, či deflácií celkových peňažných dôchodkov;
- inštitúcie fixujúce mzdy by boli utvárané tak, aby obmedzovali pohyby nominálnych miezd smerom nahor v tých sektoroch, kde neexistuje nedostatok pracovníkov a naopak umožňovali tieto pohyby smerom nahor tam, kde je potrebné prilákať, či udržať pracovníkov tak, aby sa udržiavala plná zamestnanosť v ekonomike;
- devízová politika by mala byť použitá k udržiavaniu vyrovnanosti platobnej bilancie nástrojmi regulácie dopytu vedúcimi k obmedzeniu peňažnej inflácie a nástrojmi ovplyvňovania miezd vedúcimi k dosiahnutiu reálnej úrovne zamestnanosti a produktu.

Z hľadiska zodpovednosti inštitúcií vykonávajúcich hospodársko-politické opatrenia Meade považoval za najvhodnejšie aby Centrálna banka, ktorej úlohou je kreovanie množstva peňazí v obehu a Ministerstvo financií, ktoré im otvára cestu do ekonomiky zodpovedali za predchádzanie infláciám a defláciám. Tie inštitúcie, v právomoci ktorých je stanovenie mzdových sadzieb v rôznych sektoroch ekonomiky by mali zodpovedať za dôsledky

svojich rozhodnutí na formujúcu sa úroveň zamestnanosti. Efektívnosť takéhoto rozdelenia zodpovednosti spočíva na predpoklade, že pružnosť dopytu po pracovnej sile je vzhľadom k reálnej mzde dostatočne vysoká. Podľa Meade účinná kombinácia plnej zamestnanosti s vylúčením inflácie nutne vyžaduje, aby hlavným kritériom určovania výšky miezd bol vzťah medzi dopytom a ponukou na trhu práce bez nežiadúceho zotrvávania na dosiahnutí a udržiavaní konkrétného reálneho mzdového dôchodku. Ten musí byť podľa neho výsledkom domácej produktivity práce, výmenných relácií medzinárodného obchodu, daňových a iných opatrení vedúcich k ovplyvneniu rozdelenia dôchodku medzi čistú (po zdanení) mzdu a ostatné čisté (po zdanení) dôchodky.

Pokiaľ ide o vonkajšiu rovnováhu J. E. Meade vychádza z toho, že by malo existovať určité rozdelenie právomocí medzi národnými vládami a medzinárodnými inštitúciami. Národné vlády by boli zodpovedné za národnú menovú, fiškálnu a mzdovú politiku zaisťujúcu plnú zamestnanosť a stabilitu cien. Vonkajšia rovnováha by mala byť udržiavaná devízovou politikou pod dohľadom medzinárodných inštitúcií, napríklad formou úprav menového kurzu medzi národnými menami samozrejme v kombinácii s voľným obchodom a platbami.

Zvláštne regulačné mechanizmy pod dohľadom príslušných medzinárodných inštitúcií sú potrebné najmä vtedy, ak dochádza k deformovaniu medzinárodných transakcií a k obmedzovaniu voľného pohybu tovarov a kapitálu napríklad v dôsledku náhlych zmien v medzinárodných kapitálových pohyboch, alebo keď existujú značné rozdiely v národných daňových režimoch a pod.

Povoynové usporiadanie medzinárodného menového systému a vytvorenie takých inštitúcií ako je Medzinárodný menový fond, Medzinárodná banka pre obnovu a rozvoj, Všeobecná dohoda o clách a obchode vyústili do pozoruhodnej expanzie medzinárodného obchodu. Tento systém však mal jedno slabé miesto - nepružné menové kurzy. Aj toto slabé miesto sa podarilo odstrániť prechodom na pružné menové kurzy. Napriek tomu, podľa Meadea, stále existuje v medzinárodných vzťahoch jedno „strašidlo“ – je to práve dovoz výrobkov konkurujúcich domácim odvetviam, v ktorých už existuje významná nezamestnanosť. Ako uvádza Meade je to preto, že mnoho národných vlád rozvinutých priemyselných krajín neuspela pri hľadaní vhodných národných inštitucionálnych postupov pre spojenie plnej zamestnanosti s cenovou stabilitou. Pri plnej zamestnanosti a cenovej stabilite v tuzemsku by vyrovnanie platobnej bilancie mohlo byť automaticky ponechané na mechanizmus pružných menových kurzov. Zmenu prístupu vyspelých krajín k zásadám mzdovej politiky považuje Meade za jeden z najdôležitejších faktorov, od ktorých závisí zdravý vývoj celého sveta.

Reforma inštitúcií, ktoré sa podieľajú na regulácii tvorby miezd podľa neho predpokladá, zachovanie decentra-

lizovanej trhovej regulácie mzdových sadzieb na základe dohôd medzi podnikateľmi a odbormi, a súčasne by vytvárala inštitucionálne predpoklady pre sociálnu reguláciu mzdových sadzieb zameranú na dosahovanie najvyššej možnej zamestnanosti za pomoci nezávislých platových komisií alebo arbitráží. Tieto komisie by podľa J. Meadea mali riešiť sporné prípady a stanoviť mzdy alebo ich prírastky tak, aby bola rešpektovaná vládou predpokladaná miera rastu miezd.

Príspevok J. E. Meada k teórii inflácie

Novú koncepciu ponímania inflácie rozpracoval J. Meade vo svojich prácach z prelomu 70. a 80. rokov a označuje ich ako „nové keynesovstvo“. Najvýznamnejším z nich je dielo Stagflácia (1982, 1983), ktoré napísal spolu s D. Vinesom a J. Maciejowskim.

Východiskom „nového keynesovstva“ J. Meadea je jeho ponímanie stagflácie v období 70. rokov 20. storočia. Podľa jeho názoru bolo jej bezprostrednou príčinou zníženie miery zisku vyvolané rastom mzdových nákladov a importovaných materiálových nákladov. K vzniku takejto situácie prispeli najvýraznejšie tieto dva činitele: 1. všeobecne rozšírené používanie tradičných keynesovských politík využívajúcich zvyšovanie celkových peňažných výdavkov prostredníctvom rozpočtovej a peňažnej a úverovej politiky na akúkoľvek úroveň potrebnú pre dosiahnutie plnej zamestnanosti; 2. existujúca monopolná štruktúra vtedajších trhových ekonomík, hlavne úloha odborov najmä z hľadiska ich tlaku na zvyšovanie miezd. J. Meade zdôraznil, že za týchto podmienok už nie je možné používať tradičné odporúčania keynesovskej hospodárskej politiky, pretože nie sú schopné čeliť inflácii.

Tieto nové podmienky spolu s vývojom medzinárodných výmenných relácií výrazne ovplyvňujú vzťahy medzi ponukou a dopytom pri stanovení miezd. Podľa Meadea, ak sa totiž medzinárodné výmenné relácie vyvíjajú pre danú priemyselnú krajinu nepriaznivo, napr. v dôsledku rastu svetových cien ropy, alebo dovážaných surovín, má to rovnaké dôsledky, ako keď v danej krajine poklesne produktivita práce a ostatných výrobných faktorov. Tlak na rast nominálnych miezd v záujme zachovania reálnej kúpnej sily mzdových dôchodkov spôsobuje tuzemským výrobcom zvyšovanie peňažných nákladov na mzdy bez rastu predajnej ceny ich produkcie. Výsledkom je pokles ziskovej marže. Preto domáci výrobcovia budú znižovať dopyt po pracovnej sile tak dlho, kým sa zisková marža neobnoví zodpovedajúcim rastom predajných cien tuzemských výrobkov. Takýto vzostup cien však povedie k rastu životných nákladov, čo bude vyvolávať opätovný tlak na rast nominálnych miezd a zároveň pokles ziskovej marže.

Meade v tejto súvislosti upozorňuje, že zachovanie reálnych miezd – v dôsledku nepriaznivého vplyvu výmenných relácií medzinárodného obchodu – nie je zlučiteľné s plnou

zamestnanosťou. Špirálovite sa opakujúci tlak na pokles ziskových marží, v dôsledku toho tlak na rast tuzemských predajných cien, rast nominálnych miezd, ďalší tlak na ziskové marže a tak ďalej – vyúsťuje do stagflácie, pri ktorej je úroveň zamestnanosti pod úrovňou plnej zamestnanosti a je spojená s infláciou nominálnych cien. Zdôrazňuje pritom, že účinná kombinácia plnej zamestnanosti s vylúčením inflácie nutne vyžaduje, aby hlavným kritériom určovania výšky miezd boli vzťahy ponuky a dopytu na trhu práce, bez nežiadúceho zotrvávania na dosahovaní konkrétneho reálneho mzdového dôchodku. Ten musí byť syntetickým výsledkom tuzemskej produktivity, výmenných relácií medzinárodného obchodu, daňových a ostatných opatrení štátu k ovplyvňovaniu rozdelenia dôchodku medzi použiteľné mzdy a ostatné dôchodky.

Meadeho koncepcia „nového keynesovstva“ sa od ortodoxného keynesovstva líši tým, že kombinuje tradičné nástroje rozpočtovej a peňažnej a úverovej politiky, ako aj politiky zameranej na reguláciu menových kurzov, v záujme dosiahnutia stáleho mierneho rastu agregátnych peňažných výdavkov vynaložených na doma vyprodukované tovary a služby. V súlade s tým by mal rásť aj peňažný dôchodok, prostredníctvom zaistenia stabilného rastu peňažnej zásoby.

Meade tu však naráža na dve otázky, ktorými sa – ako sám konštatuje odlišuje od monetaristov: čo má byť v modernej ekonomike považované za peniaze, pretože ako uvádza, objemy substitútov peňazí môžu v ekonomike rýchle rásť alebo klesať. Zároveň s tým sa môže podstatne meniť rýchlosť obratu peňazí. Preto navrhuje, aby za menovú reguláciu bola zodpovedná taká inštitúcia, ktorá nie je priamo závislá na vláde, ale ktorá by bola zaviazaná svojim štatútom dosahovať stabilný, avšak mierne rastúci peňažný dôchodok. Tejto menovej inštitúcii (centrálna banka) by bola zverená povinnosť samostatnej a nezávislej voľby menovej politiky k udržiavaniu celkových peňažných dôchodkov na ich zadanej dráhe.

Stabilné tempo rastu agregátnych peňažných výdavkov vynaložených na doma vyprodukované tovary a služby by malo byť podnecované buď nástrojmi fiškálnej politiky (dane), alebo úverovej politiky (úroková miera).

Nie nepodstatný vplyv podľa Meadea má aj určovanie miezd vo všetkých sektoroch trhu práce. To si však vyžaduje reformu inštitúcií, ktoré sa podieľajú na regulácii tvorby miezd, ktorá predpokladá zachovanie decentralizovanej trhovej regulácie mzdových sadzieb na základe dohôd medzi podnikateľmi a odbormi. Súčasne by vytvárala inštitucionálne predpoklady pre sociálnu reguláciu mzdových sadzieb zameranú na dosahovanie najvyššej možnej zamestnanosti za pomoci nezávislých platových komisií alebo arbitráží. Tieto komisie by podľa J. Meadea mali riešiť sporné prípady a stanoviť mzdy alebo ich prírastky tak, aby bola rešpektovaná vládou predpokladaná miera rastu miezd.

BANKOVKY USD VO FAREBNOM ŠATE

Rozália Boskovičová, Národná banka Slovenska

Po uvedení novej bankovky 20 USD, séria 2004 do obehu dňa 9. októbra 2003, vládni zástupcovia USA z Ministerstva financií, Federálnej rezervnej banky a Tajnej služby USA dňa 26. apríla 2004 predstavili nový dizajn bankovky 50 USD, séria 2004 s lepšími ochrannými prvkami bankovkovej grafiky a bankovkového papiera. Bankovka 50 USD, séria 2004 je v obehu od 28. septembra 2004.

Bankovka 50 USD je druhou bankovkou vydanou v sérii 2004, ktorá používa nielen jemné farebné odtiene, ale tiež zdôrazňuje historické americké symboly. Po bankovke 50 USD bude nasledovať bankovka 100 USD. O novej podobe sa uvažuje aj u bankoviek 10 a 5 USD. So zmenou sa zatiaľ neplánuje u bankoviek 2 a 1 USD.

Nové bankovky 50 USD, série 2004 sú spoľahlivejšie, inteligentnejšie a bezpečnejšie: spoľahlivejšie, pretože sa ťažšie falšujú, ale ľahšie kontrolujú, inteligentnejšie, že majú náskok pred technicky schopnými falšovateľmi a bezpečnejšie, čo vedie k zaisteniu integrity obeživa USA.

Uvedením nových bankoviek USD do obehu budú

i naďalej platiť všetky bankovky USD vydané Spojenými štátmi americkými, t. j. staré i nové série. To znamená, že neexistuje povinnosť ani časový limit výmeny starých bankoviek za nové.

Dizajn nových bankoviek USD, série 2004 i naďalej používa tri najdôležitejšie ochranné prvky, ktoré systém federálnych bánk a Ministerstvo financií USA zaviedlo v 90. rokoch 20. storočia a ktoré sa dajú ľahko skontrolovať: vodoznak, ochranný prúžok a opticky premenlivý prvok.

Ochranné prvky sú efektívnejšie vtedy, pokiaľ o nich verejnosť vie čo najviac. Aby sa ľuďom na celom svete dostalo čo najviac informácií o nových bankovkách USD, vláda USA uskutočňuje programy verejnej osve-

Bankovka 50 USD – séria 2004

ty, ktoré majú zaistiť, že široká verejnosť sa oboznámi s novými bankovkami USD ešte skôr, ako budú emitované. Vedieť a poznať čo najviac informácií o ochranných prvkoch amerických bankoviek pomôže ochrániť ľudí pred kúpou falošných bankoviek.

„Mena USA je celosvetovým symbolom bezpečnosti a integrity. Tieto nové dizajny bankoviek nám pomôžu, aby tomu tak bolo i naďalej, zaistí to ochranu proti falšovaniu a umožní ľuďom, aby si ľahšie

overili autenticitu svojich ťažko vyrobených peňazí,“ prehlásil minister financií Spojených štátov amerických John W. Snow.

Vzhľadom na to, že falšovatelia stále viac a viac používajú digitálnu techniku vyhotovenia falošných platidiel, ktorá je pre nich dostupnejšia a hlavne lacnejšia, vláda USA sa rozhodla, že bude vydávať nové modernejšie a hlavne lepšie chránené platidlá USD každých 7 – 10 rokov.

OPIS BANKOVKY	
Tlačové techniky:	hĺbkotlač, tlač z výšky a tlač z plochy (ofset)
Rozmery bankoviek:	156 x 66 mm
Farebnosť bankoviek:	čierna, zelená a pozadie dotvárajú na líčnej strane modrá, červená a po okrajoch obidvoch strán bankovky je to fialová farba. Stred bankovky na líčnej strane (okolo prezidenta Granta) a na rubovej strane (pozadie U. S. Capitolu) vypĺňa oranžová farba.
Vodoznak:	lokalizovaný, stupňovitý, figurálny. Vodoznak je súčasťou bankovkového papiera a je viditeľný z obidvoch strán v priehľade proti svetlu.
Ochranný prúžok:	polyetylénový ochranný prúžok s pozitívnym mikrotextom „USA 50 a malej vlajky“ je súčasťou bankovkového papiera. Je viditeľný v priehľade proti svetlu z obidvoch strán bankovky. Ochranný prúžok pod UV svetlom „svieti“ žltou.
Ochranné vlákna:	umelohmotné modré a červené ochranné vlákna sú nepravidelne rozmiestnené po obidvoch stranách bankovky. Ochranné vlákna sú súčasťou bankovkového papiera a sú viditeľné voľným okom.
Optický variabilný prvok:	číslica „50“ v pravom dolnom rohu na líčnej strane bankovky určujúca nominálnu hodnotu sa mení pri naklonení bankovky z medenej na zelenú farbu. U nových bankoviek USD je táto zmena farby ešte nápadnejšia a ľahšie rozpoznateľná.
Sériové číslo:	je vytvorené opäť kombináciou jedenástich čísl a písmen, objavuje sa dvakrát na líčnej strane bankoviek. Oproti predchádzajúcej sérii je na novej bankovke 50 USD séria 2004, ľavé sériové číslo mierne posunuté doprava (bližšie k portréту prezidenta).
Pečať FRS:	univerzálna pečať „FEDERAL RESERVE SYSTEM“ sa nachádza na líčnej strane bankovky USD vľavo od portrétu prezidenta. Písmeno a číslica pod ľavým sériovým číslom označuje vydávajúcu emisnú banku. Séria 2004 je označená písmenom „E“ v sériovom čísle.
Symbody slobody:	na líčnej strane bankovky 50 USD sú nové symbody slobody – zobrazenie americkej vlajky. Tradičné hviezdy a pruhy vlajky USA sú vytlačené modrou a červenou farbou za portrétom prezidenta Granta. Pole modrých hviezd sa nachádza vľavo od portrétu a tri červené pruhy sú umiestnené vpravo od portrétu. Malá kovová modrostrieborná hviezda sa nachádza vpravo, v spodnej časti pri portréte.
Mikrotexty:	mikrotext na líčnej strane bankovky sa nachádza na troch rôznych miestach: 1. slová „FIFTY“, „USA“ a číslica „50“ sú vytlačené v dvoch modrých hviezdach vľavo od portrétu (medzi nimi je pečať FRS), 2. slovo „FIFTY“ sa opakovane vyskytuje po okrajoch bankovky v gilošovom rámečku, 3. mikrotext „THE UNITED STATES OF AMERICA“ sa nachádza v golieri košele prezidenta Granta (pod bradou z ľavej strany bankovky).
Prvok pre slabozrakých:	na rubovej strane bankovky 50 USD je vytlačený rozlišovací znak pre zrakovo postihnutých ľudí a to zväčšením nominálnej hodnoty „50“ v pravom dolnom rohu na svetlom pozadí.
Ochrana proti kopírovacím zariadeniam:	na rubovej strane bankovky sú žltou farbou po obidvoch stranách U.S.Capitolu vytlačené drobné číslice „50“.

SPIŠSKÁ ÚVERNÁ BANKA

K Vysokým Tatrám už sto rokov neodmysliteľne patrí hotel Grand v Starom Smokovci. Málokto však vie, že takmer polovica jeho existencie je spojená s kedysi jednou z najväčších bánk na Spiši, so Spišskou úvernou bankou v Levoči, ktorá vznikla v roku 1869 ako Zipser Credit- und Gewerbebank

(Spišská úverná a priemyselná banka). K zakladateľom banky patrili aj gróf Albín Csáky, ktorý bol jej prvým prezidentom. Prvými členmi správnej rady banky boli desiatky rokov Arthur Probstner, Leopold Spitz, Gustav Görgey, Guido Prihradny, Alexander Breuer, Carl Seeliger. Dlhoročným riaditeľom (1872 – 1902) bol Gustav Hoepfner a po jeho smrti syn Gustav Hoepfner ml. (až do smrti v r. 1932). Najstaršia zachovaná výročná správa z roku 1876 udáva výšku akciového kapitálu 200 000 zlatých, čo bola v porovnaní s inými miestnymi bankami vysoká suma. Vtedy sa už banka premenovala na Zipser Creditbank und Centralsparkasse, A. G. (Spišská úverná banka a ústredná sporiteľňa, a. s.).

Banka prijímala vklady, poskytovala hypotekárne a zmenkové úvery, no predovšetkým investovala do okolitých firiem a podnikov a vybudovala vlastnú kúpeľnú osadu. V r. 1883 si prenajala od urbarialistov obce Müllbach (Mlynica) Starý Smokovec. Postupne tu postavila kúpele s rozsiahlym komplexom liečebných domov a hotelov. Dominantou bol hotel Grand, z ďalších 35 objektov možno uviesť napríklad vily Adria, Bellevue, Flóra, Švajčiarsky dom, Hoepfnerov dom (dnes Hotel Smokovec) či sanatórium Tatra. Istý čas mala v prenájme i Tatranskú Lomnicu, kde v r. 1900 jej aktíva tvorili takmer dvojnásobok vtedajšieho akciového kapitálu, ktorý sa vyšplhal do výšky 400 000 korún. Ďalšie investície smerovali do vicinálnych dráh v Levoči, Poprade a Kežmarku. Koncom 19. storočia investovala do Popradského parného pivovaru a Krompašsko-Hornádskeho železiarní.

Prvá svetová vojna zasiahla aj túto banku. Na získanie príjmov využila napr. aj žiadosť košického vojenského veliteľstva a počas roku 1915 prenajímala Smokovecké kúpele dovolenkujúcim c. k. vojakom.

Dňa 20. 6. 1921 sa ústav premenoval na Spišskú úvernú banku, účastinnú spoločnosť so sídlom v Levoči. Akciový kapitál v r. 1931 predstavoval sumu 2,4 milióna korún. Banku viedli vyšší štátni úradníci vo výslužbe – hlavný slúžny, hlavný finančný radca, ďalej lekári, právnik, veľkostatkári. Počas celej existencie banky s ňou úzko spolupracovala

šľachtická rodina Csákyovcov, v r. 1939 sa členom správnej rady stal synovec prvého prezidenta banky Michal Csáky.

Po vytvorení Slovenského štátu banka fungovala ako banka maďarskej menšiny na Slovensku. Kým záverečné účty za roky 1938 až 1940 vykazovali veľmi malý zisk, v rokoch

1942 – 1943 sa zisk stonásobil a v prípade kúpeľov v Starom Smokovci dokonca stúpol tridsaťkrát, keďže ich klientelu tvorili hlavne solventní maďarskí obchodníci. Po skončení druhej svetovej vojny dňa 26. 6. 1945 Povereniecťvo financií ustanovilo pre Spišskú úvernú banku v Levoči dočasnú správu. Dekrét prezidenta republiky č. 108 z 25. 10. 1945 o konfiškácii nepriateľského majetku ju zaradil medzi likvidujúce konfiškáty. Vojnové straty banky predstavovali 2,76 milióna korún. Vyše 400 000 korún vzala z pokladnice ústavu v Levoči a v Starom Smokovci ako vojnovú korisť Červená armáda, ako aj približne rovnakú sumu uloženú v cenných papieroch v Bratislavskej I. sporiteľnej banke v Bratislave. Rovnako dopadli prebytky v celkovej sume okolo 2 miliónov korún, ktoré si uložila v tejto banke aj v Nemeckej obchodnej a úvernej banke v Bratislave. NKVD v apríli 1945 odviekla riaditeľa banky Artura Polnischa. Najväčší dlžníci, veľkostatkári, obchodníci a šľachtici zo Spiša, napr. Michal Csáky z Bijacoviec, Ákos Wieland z Markušoviec, pred príchodom frontu utiekli. Dočasná správa odcudzila množstvo zásob a zariadenia z kúpeľov v Starom Smokovci. Pozemky v Starom Smokovci, pôvodne prenajaté od urbarialistov obce Mlynica, boli ako majetok obyvateľov nemeckej národnosti poštátnené. 17. 3. 1946 sa ústav dostal pod národnú správu a následne bola jeho likvidáciou poverená Oblastná likvidačná kancelária so sídlom v Poprade. 15. 12. 1947 boli kúpele v Starom Smokovci prenajaté Slovenskej hotelovej účastinnej spoločnosti. Činnosť Oblastnej likvidačnej kancelárie bola 30. 6. 1949 zastavená a výmerom Povereniecťva financií č. 7709/49-VI/18 bola likvidáciou poverená Slovenská Tatra-banka v Bratislave, ktorá však 22. 1. 1951 podľa vyhlášky ministra financií splynula so Slovenskou všeobecnou úvernou bankou univerzálnou sukcesiou a následne bola vymazaná z obchodného registra. V tom istom roku 15. 11. 1951 odovzdala Slovenská všeobecná úverná banka všetky svoje záväzky a pohľadávky Štátnej banke československej univerzálnou sukcesiou.

Mgr. Andrea Leková

Z ROKOVANIA BANKOVEJ RADY NBS

Dňa 28. januára 2005 sa uskutočnilo 2. rokovanie Bankovej rady Národnej banky Slovenska (BR NBS) pod vedením jej guvernéra Ivana Šramka.

- BR NBS prerokovala Situačnú správu o menovom vývoji v SR za december 2004 a rozhodla o ponechaní úrokových sadzieb na úrovni 2,5 % pre jednoduchové sterilizačné obchody, 5,5 % pre jednoduchové refinančné obchody a 4,0 % pre dvojtypové REPO tendre s obchodnými bankami.

- BR NBS schválila Rozhodnutie NBS o vysporiadaní obchodov Národnej banky Slovenska.

Schválené rozhodnutie vymedzuje postupy pri vysporiadaní obchodov NBS na menové účely v slovenskej mene a to vysporiadanie primárneho predaja pokladničných poukázok NBS, REPO obchodu a REPO tendra, nákupu, predaja cenných papierov, príjmu vkladov ako aj predaja EUR za slovenské koruny v rámci devízových intervencií. Zároveň rieši spôsob uplatnenia úrokov z omeškania a zmluvných pokút a ich výšku.

Rozhodnutie NBS o vysporiadaní obchodov Národnej banky Slovenska nadobudne účinnosť 1. marca 2005.

- BR NBS rozhodla s účinnosťou od 1. 2. 2005 rozšíriť harmonogram svojich zasadnutí o pravidelné zasadnutia

každý utorok. Na týchto zasadnutiach bude BR NBS posudzovať najmä aktuálnu situáciu na finančnom trhu a schvaľovať výsledky pravidelného sterilizačného REPO tendra.

Dňa 1. februára 2005 sa uskutočnilo 3. rokovanie Bankovej rady NBS pod vedením jej guvernéra Ivana Šramka.

- BR NBS posúdila situáciu na finančnom trhu a rozhodla o odmietnutí všetkých ponúk v pravidelnom dvojtypovom REPO tendri. NBS nie je spokojná s vývojom kurzu slovenskej koruny, ktorý od začiatku tohto roka posilnil o 1,7 percenta. Na zhodnocovaní kurzu slovenskej koruny sa podieľa hlavne krátkodobý kapitál spojený s očakávaniami ďalšieho posilňovania kurzu slovenskej koruny. Značná časť krátkodobého kapitálu sa prostredníctvom menových operácií realizuje práve v sterilizačných tendroch centrálnej banky.

BR NBS považuje ďalšie zhodnocovanie kurzu koruny za neopodstatnené a ako už viackrát deklarovala je odhodlaná použiť v prípade ďalšieho neprimeraného zhodnocovania kurzu dostupné nástroje. Odmietnutie ponúk na sterilizáciu je jedným z týchto nástrojov.

Komentár k rozhodnutiu BR NBS zo dňa 28. 1. 2005 o určení úrokových sadzieb

Banková rada NBS prerokovala Situačnú správu o menovom vývoji v SR za december 2004. V rámci hodnotenia aktuálneho ekonomického a menového vývoja Banková rada NBS konštatovala, že celková miera inflácie bola v decembri v porovnaní s predpokladmi NBS priaznivejšia a aj v dôsledku toho dosiahla v roku 2004 hodnotu v spodnej časti programového intervalu Aktualizovaného menového programu NBS na rok 2004. Dynamika jadrovej inflácie bola v porovnaní s predpokladmi NBS nižšia, predovšetkým v dôsledku tlmiaceho pôsobenia kurzového vývoja. Výrazný vplyv na cenový vývoj mala dobrá úroda, ako aj rast konkurencie, čo sa najvýraznejšie prejavilo v sektore potravín a bolo ovplyvnené otvorením trhu vstupom SR do Európskej únie, ako aj konkurenciou v rámci obchodných reťazcov.

Banková rada NBS v súlade s novou stratégiou menovej politiky hodnotila na svojom zasadnutí aktuálny a očakávaný vývoj inflácie a faktorov pôsobiach na možné odchýlenie cenového vývoja od inflačného cieľa. Banková rada NBS konštatovala, že prognóza inflácie a jej determinantov vo vzťahu k cieľu je priaznivá, avšak

existujú neistoty ohľadom rozsahu sekundárnych efektov zvyšovania regulovaných cien na cenový vývoj. Pretrváva riziko spojené s pohybom cien potravín, ropy, nerastných surovín, ako aj neistota v oblasti mzdového rastu. Na základe zhodnotenia týchto faktorov Banková rada NBS rozhodla o ponechaní súčasnej úrovne kľúčových úrokových sadzieb.

Medzi dôležité faktory ovplyvňujúce úroveň cenovej hladiny patrí vývoj výmenného kurzu. V porovnaní so zmenou úrovne kľúčových úrokových sadzieb sa jeho zmeny premietajú do spotrebiteľských cien v kratšom časovom horizonte a vo väčšej miere. Posilňovanie výmenného kurzu slovenskej koruny v priebehu januára a najmä v posledných dňoch považuje BR NBS za príliš dynamické. Prílišná volatilita výmenného kurzu, prípadne dlhodobý odlišný vývoj nominálneho kurzu od jeho rovnovážnej úrovne by mohli bezprostredne ohroziť splnenie inflačného cieľa NBS. Popri záväzku splniť maastrichtské inflačné kritérium je NBS zodpovedná aj za splnenie tzv. kurzového kritéria v podobe členstva v ERM II. Z týchto skutočností pre NBS vyplýva úloha dôsledne monitorovať faktory ovplyvňujúce vývoj výmenného kurzu a korigovať jeho nepriaznivé tendencie.

Pri rozhodovaní o výške úrokových sadzieb Banková rada NBS hodnotila nasledujúce faktory: v januári 2005 by malo dôjsť k výraznejšiemu poklesu medziročnej dynamiky inflácie v dôsledku bazického efektu z predchádzajúceho roka, keď vstúpil do platnosti väčší rozsah úprav regulovaných cien a jeho vplyv na dynamiku inflácie pretrvával celý rok 2004. Najviac by v januári 2005 mali ovplyvniť cenovú hladinu zmeny regulovaných cien, aj keď v nižšom rozsahu ako v minulom roku, a rast cien povinného zmluvného poistenia motorových vozidiel.

Trend rovnovážneho posilňovania slovenskej koruny, nízkoinflačné externé prostredie premietajúce sa v importných cenách a pretrvávajúci rast konkurencie priaznivo ovplyvňujú výhľad vývoja inflácie. Oživenie domáceho dopytu v predchádzajúcom roku by malo pretrvávať aj v roku 2005 a domáci dopyt by mal byť naďalej determinantom dynamického ekonomického rastu. Vplyvom pôsobenia priamych zahraničných investícií, ktoré sa prejavili v kvalitatívnych zmenách v tvorbe fixných investícií dochádza k zvyšovaniu produkčnej

schopnosti ekonomiky. V dôsledku toho by tak rast konečnej spotreby domácností ani dynamika tvorby fixných investícií nemali vytvárať riziko vzniku inflačných tlakov. Banková rada NBS hodnotila vývoj a výhľad inflácie a reálnej ekonomiky priaznivo, zároveň však konštatovala existenciu určitej miery neistoty v budúcom cenovom vývoji.

Neistoty vyplývajú z dopadu sekundárnych efektov administratívnych úprav cien na cenový vývoj. Zároveň sa na začiatku kalendárneho roka uskutočňujú mzdové vyjednávania, výsledky ktorých majú potenciál ovplyvniť dosiahnutie inflačného cieľa. Predpokladom splnenia stanoveného cieľa je prispôsobenie rastu miezd vývoju produktivity práce a dezinflačnej trajektórii. S ohľadom na pretrvávajúce týchto rizík v čase prerokovania situácie správy o menovom vývoji v SR za december 2004 rozhodla Banková rada NBS o ponechaní súčasnej úrovne kľúčových úrokových sadzieb.

Tlačové oddelenie OVI NBS

TLAČOVÉ SPRÁVY

Guvernér NBS na zasadnutí BIS

Guvernér NBS Ivan Šramko sa zúčastnil dňa 10. 1. 2005 v Bazileji jednodňového riadneho zasadnutia Banky pre medzinárodné zúčtovanie (BIS). Na programe rokovania šéfov centrálnych bánk bola okrem iného diskusia na tému „Zisťovanie zraniteľných miest v nových ekonomikách“, otázky potreby kapitálu pre centrálné banky a aktuálne problémy svetového bankovníctva. BIS je medzinárodnou

organizáciou so zameraním na podporu spolupráce centrálnych bánk a ďalších inštitúcií s cieľom dosiahnuť menovú a finančnú stabilitu. Patrí k najstarším medzinárodným finančným organizáciám, založená bola v roku 1930 a v súčasnosti združuje 55 centrálnych bánk a finančných autorít zo všetkých kontinentov. Ďalšie informácie o BIS je možné získať na jej internetovej stránke www.bis.org.

Igor Barát

Výbor CESR predložil Európskej komisii technickú pomoc vo vzťahu k direktíve MIFID

Výbor CESR dňa 3. 2. 2005 publikoval konečnú verziu technickej pomoci Európskej komisii, ktorá sa týka implementácie ustanovení direktívy MIFID (Markets and Financial Instruments). Takisto bol publikovaný materiál, ktorý zhrnul hlavné problémy, ktoré sa riešili v rámci verejných konzultácií. MIFID predstavuje základ európskeho regulačného rámca v oblasti cenových papierov, ktorý má umožniť investičným firmám a regulovaným trhom činnosť na základe jednotných pravidiel a tým zároveň chrániť investorov. Dňa 31. 1. 2005 bol Európskej komisii predložený tzv. prvý set mandátov, pričom termín na úplné dokončenie zvyš-

ných mandátov technickej pomoci bol stanovený na 30. 5. 2005. Dokončená technická pomoc zahŕňa nasledujúce oblasti:

- **Nezávislosť compliance** – zahŕňa všetky oblasti compliance investičných firiem. Keďže pre výbor CESR je oblasť compliance kľúčová, zaoberal sa problémom berúc do úvahy aj existenciu menších investičných firiem.
- **Požiadavky v oblasti interných systémov, zdrojov a postupov** – technická pomoc obsahuje rámec kritérií pre danú oblasť.
- **Povinnosť vyhnúť sa nenáležitým operačným rizikám** v prípade outsourcingu operačných funkcií a investičných služieb – technická pomoc obsahuje návrh princípov, ktoré by mala investičná firma aplikovať.
- **Povinnosť uchovania záznamov** – obsahuje všetky

podmienky pre uchovanie záznamov, vrátane typu záznamov, ako aj lehoty ich uchovania.

- Ochrana klientských aktív – identifikuje povinnosti investičnej firmy pre oblasť ochrany vlastníckych práv klientov, obzvlášť v prípade insolventnosti, alebo nárokov vznesených voči investičným firmám ich veriteľmi alebo klientmi.

- Konflikt záujmov – CESR vo svojej technickej pomoci určuje vhodný spôsob zvládnutia konfliktu záujmov vznikajúceho v rámci organizácie ako aj z pohľadu zverejňovania informácií

- Presné, zreteľné a nezávädzajúce informácie – CESR uvádza aj podrobné kritéria pre zhodnotenie charakteru poskytovaných informácií vrátane marketingových aktivít.

- Informácie pre klientov – uvádza minimálny rámec informácií poskytovaných klientom a potencionálnym klientom a uvádza formu a časovanie poskytnutých informácií

- Zmluvy s retailovými klientmi – uvádza minimálny obsah takýchto zmlúv.

- Reporting pre klientov – CESR špecifikuje minimál-

ny rámec požiadaviek voči investičnej firme pri poskytovaní adekvátnych informácií o službách poskytnutých klientom.

- Reporting transakcií – týka sa predovšetkým nahlasovania transakcií zodpovedným autoritám.

- Povinnosť kooperácie – CESR navrhuje kritériá, podľa ktorých môžu byť operácie na cudzom regulovanom trhu považované za dostatočne významné pre založenie trvalej bilaterálnej spolupráce dvoch orgánov dohľadu.

- Výmena informácií – zakladá všeobecný rámec na výmenu informácií medzi orgánmi dohľadu.

Výbor európskych regulačných orgánov pre cenné papiere CESR vznikol v septembri 2001 na základe rozhodnutia Európskej komisie z júna 2001. CESR je poradným orgánom Európskej komisie a poskytuje Európskej komisii odbornú pomoc pri tvorbe európskej legislatívy v oblasti kapitálového trhu. Úlohou CESR je napomáhať členským štátom EÚ pri postupnej implementácii európskych smerníc do národnej legislatívy.

M. Kačmár, ÚFT

TLAČOVÉ SPRÁVY ECB

Rada guvernérov vybrala návrh nového sídla ECB

Rada guvernérov Európskej centrálnej banky (ECB) na svojom zasadnutí dňa 13. januára 2005 prijala rozhodnutie o návrhu nového sídla ECB vo Frankfurte nad Mohanom. Po dôkladnom prediskutovaní a dôslednom zvážení silných i slabých stránok všetkých troch víťazných návrhov urbanisticko-architektonickej súťaže na základe výberových kritérií Rada guvernérov rozhodla, že upravený návrh architektonickej kancelárie COOP HIMMELB(L)AU najlepšie spĺňa funkčné a technické požiadavky ECB a obsahuje prvky, ktoré architektonickým jazykom vyjadrujú hodnoty ECB. Rada guvernérov týmto potvrdzuje rozhodnutie medzinárodnej poroty, ktorá tomuto projektu udelila prvú cenu.

Hlavným prvkom tohto návrhu je osobitý, dynamický spojenie troch budov: 184 metrov vysokej budovy špirálovitého tvaru, „ležiaceho mrakodrapu“ a budovy Grossmarkthalle. Ležiaci mrakodrap kontrastuje so zvislosťou výškových budov a interaktívne nadväzuje na tvar budovy Grossmarkthalle, pričom vzhľad tohto unikátneho pamiatkovo chráneného objektu zostáva zachovaný a celkové

Model budúceho sídla ECB vo Frankfurte nad Mohanom

usporiadanie budov je harmonické. Najmä pri pohľade na Grossmarkthalle z južnej strany Mohanu teraz vyniká jej západné krídlo.

Výšková budova sa skladá z dvoch polygonálnych veží s kancelárskymi priestormi, ktoré sú spojené átriom. Átrium plní úlohu komunikačného centra s prepojavacími platformami a spoločnými priestormi. Tým spĺňa dve základné kritériá súťaže, podľa ktorých by nové sídlo malo podporovať „interaktívnu komunikáciu“ a „tímovú prácu“. Tento návrh veľmi dobre rieši celkové funkčné požiadavky a zaručuje vysokú kvalitu pracovných priestorov.

**Zdroj: Európska centrálna banka
Tlačový a informačný odbor**

Ukazovateľ	Merná jednotka	2000	2001	2002	2003	2004				
						7.	8.	9.	10.	11.
REÁLNA EKONOMIKA										
Hrubý domáci produkt 1) 2)	mld. Sk	690,7	716,8	749,9	783,4			615,2*		
Medziročná zmena HDP 3)	%	2,0	3,8	4,6	4,5			5,4		
Miera nezamestnanosti 4)	%	17,9	18,6	17,5	15,6	13,7	13,2	13,1	12,7	12,6
Spotrebiteľské ceny 3)	%	8,4	6,5	3,4	9,3	8,5	7,2	6,7	6,6	6,3
OBCHODNÁ BILANCIA 2)*										
Vývoz (fob)	mil. Sk	548 372	610 693	651 256	803 037	510 569	580 581	661 090	745 044	824 292
Dovoz (fob)	mil. Sk	590 728	713 898	747 883	826 625	528 525	604 493	688 392	775 723	858 925
Saldo	mil. Sk	-42 356	-103 205	-96 627	-23 588	-17 956	-23 912	-27 302	-30 679	-34 633
PLATOBNÁ BILANCIA 2)										
Bežný účet	mil. Sk	-32 941,1	-84 891,5	-87 900,5	-10 198,5	-24 951	-27 856	-30 968,7	-32 194,6	
Kapitálový a finančný účet	mil. Sk	63 415,1	83 173,0	234 308,9	64 541,5	60 391	57 764	55 078,2	58 176,1	
Celková bilancia	mil. Sk	34 168,8	6 866,9	160 596,0	52 446,2	44 185	39 299	32 987,4	33 599,4	
DEVÍZOVÉ REZERVY 4) 9)										
Celkové devízové rezervy	mil. USD	5 581,7	5 437,3	10 380,6	13 406,1	14 303	14 344,0	14 410,9	14 822,6	15 466,1
Devízové rezervy NBS	mil. USD	4 076,8	4 188,7	9 195,5	12 149,0	13 220	13 128,3	13 218,7	13 517,1	13 912,9
ZAHRAŇIČNÁ ZADLŽENOSŤ 4) 7)										
Celková hrubá zahraničná zadlženosť	mld. USD	10,8	11,3	13,2	18,3	19,0	18,9	19,5	20,7	
Zahraničná zadlženosť na obyvateľa SR	USD	2 021	2 095	2 452	3 406	3 534	3 520	3 632	3 842	
MENOVÉ UKAZOVATELE										
Devízový kurz 5) 6)	Sk/USD	46,200	48,347	45,335	33,604	32,512	32,939	32,825	32,081	30,532
Peňažná zásoba [M2] 4) 8)	mld. Sk	580,4	649,2	681,5	730,1	736,8	742,3	748,4	749,3	758,4
Medziročná zmena M2 3) 8)	%	14,2	11,9	4,7	7,1	5,0	4,7	6,2	5,4	5,5
Úvery podnikom a obyvateľstvu 4) 8)	mld. Sk	396,1	321,7	330,2	378,1	391,2	395,4	402,1	408,3	409,3
ŠTÁTNY ROZPOČET 2) 4)										
Príjmy	mld. Sk	213,4	205,3	220,3	233,1	139,1	153,7	172,8	195,9	213,7
Výdavky	mld. Sk	241,1	249,7	272,0	289,1	157,7	178,5	202,3	226,4	247,8
Saldo	mld. Sk	-27,7	-44,4	-51,7	-56,0	-18,6	-24,8	-29,4	-30,5	-34,1
Klientske sladzby										
Priemerná úroková miera										
jednoročné vklady	%	9,76	6,63	5,70	3,76	3,46	3,38	2,95	2,91	2,83
krátkodobé úvery	%	13,61	11,25	9,93	8,30	6,51	6,49	6,47	6,57	6,46
krátkodobé čerpané úvery	%	11,95	9,18	8,98	7,47	8,26	8,21	8,11	8,10	8,18
PEŇAŽNÝ TRH										
Úrokové sadzby stanovované Bankovou radou NBS, platnosť od		31.12.2000	31.12.2001	31.12.2002	31.12.2003	31.7.2004	31.8.2004	30.9.2004	31.10.2004	30.11.2004
1-dňové operácie – sterilizačné	%	9,25	6,00	5,00	4,50	3,00	3,00	3,00	3,00	2,50
– refinančné	%	6,25	9,00	8,00	7,50	6,00	6,00	6,00	6,00	5,50
2-týždňová limitná sadzba NBS	%	8,00	7,75	6,50	6,00	4,50	4,50	4,50	4,50	4,00
pre štandardný REPO tender										
Základná úroková sadzba NBS					6,00	4,50	4,50	4,50	4,50	4,00
Priemerná úroková miera z medzibank.vkladov (BRIBOR) **										
overnight	%	7,97	7,34	7,20	5,93	3,92	4,06	3,98	3,94	4,35
7-dňová	%	8,47	7,73	7,75	6,29	4,20	4,25	4,30	4,33	4,44
14-dňová	%	8,53	7,76	7,80	6,34	4,26	4,25	4,33	4,38	4,42
1-mesačná	%	8,58	7,77	7,83	6,32	4,15	4,14	4,25	4,37	4,36
2-mesačná	%	8,58	7,77	7,81	6,24	4,05	4,05	4,19	4,34	4,31
3-mesačná	%	8,57	7,77	7,79	6,18	3,96	3,96	4,16	4,26	4,22
6-mesačná	%	8,57	7,77	7,74	5,93	3,85	3,86	4,05	4,12	4,07
9-mesačná	%	7,94	7,76	7,72	5,78	3,77	3,79	3,95	4,05	4,00
12-mesačná	%	7,97	7,76	7,70	5,70	3,71	3,75	3,93	4,03	3,97

1) stále ceny, priemer roka 1995

2) kumulatívne od začiatku roka

3) zmena oproti rovnakému obdobiu predchádzajúceho roka

4) stav ku koncu obdobia

5) kurz devíza stred, priemer za obdobie

6) od 1. 10. 1998 zrušenie fixného kurzového režimu a zavedenie floatingu

7) od 1. 1. 1999 zmena metodiky

8) vo fixnom východiskovom kurze k 1. 1. 1993

9) od 1. 1. 2002 zmena metodiky

* predbežné údaje

** od 29. 5. do 15. 10. 1997 „Monitoring úrokových sadzieb na trhu medzibankových depozit v SR“

MARTIN BARTO **VICEGUVERNÉR NÁRODNEJ BANKY SLOVENSKA**

Prezident Slovenskej republiky Ivan Gašparovič dňa 31. januára 2005 slávnostne vymenoval Ing. Martina Barta, CSc., do funkcie viceguvernéra Národnej banky Slovenska.

Bývalý hlavný ekonóm Slovenskej sporiteľne, a. s., Martin Barto bol od 1. decembra 2004 členom Bankovej rady Národnej banky Slovenska, do funkcie viceguvernéra centrálnej banky ho zvolili 20. januára 2005 poslanci Národnej rady Slovenskej republiky na návrh vlády SR.

Foto: Pavel Kochan

PREZIDENT SLOVENSKEJ REPUBLIKY **V NÁRODNEJ BANKE SLOVENSKA**

Prezident Slovenskej republiky Ivan Gašparovič navštívil dňa 26. januára 2005 Národnú banku Slovenska.

Išlo o historicky prvú návštevu hlavy štátu v novej budove ústredia NBS v Bratislave. Prezident SR sa stretol s guvernérom NBS Ivanom Šramkom a členmi Bankovej rady NBS, s ktorými diskutoval o úlohách a činnosti Národnej banky Slovenska, zaujímal sa najmä o problematiku zavádzania eura v SR.

Prezident Ivan Gašparovič si počas návštevy v centrálnej banke prezrel aj niektoré odborné technologické pracoviská a výstavu Desiat rokov slovenskej meny.

Igor Barát
Foto: Ivan Paška